

Χανιώτικα νέα
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ 27 Απριλίου 2019

διαδρομές

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ / ΤΕΧΝΕΣ / ΙΣΤΟΡΙΑ / ΒΙΒΛΙΑ / ΜΟΥΣΙΚΗ / ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΕΛΙΑ ΚΟΥΜΛΗ

diadromes@haniaotika-nea.gr

editorial

Μετά από έναν ατέλειωτο χειμώνα, τα άνθη της νερατζιάς στα δέντρα των δρόμων της πόλης μας αλλά και στους στολισμένους επιτάφιους μαζί με κάθε λογής άνθη, “μυρίζουν” άνοιξη και κατάνυξη, γιατί η αναγέννηση της φύσης, μαζί με την Ανάσταση του Σωτήρα φέρνουν μαζί τους την ελπίδα και τη λύτρωση.

Στο σημερινό τεύχος περιδιαβαίνουμε στις ορθόδοξες εκκλησίες της παλιάς πόλης των Χανίων, άλλες μεγαλόπρεπες και άλλες μισοκρυμμένες, με ιστορία που διατρέχει τους αιώνες και χρήσεις που σε πολλές περιπτώσεις άλλαζαν ανάλογα με τις... ορέξεις των εκάστοτε κατακτητών. Μιλάμε για το Πάσχα σε παρελθόντα χρόνο, μέσα από διηγήματα και αφηγήσεις που θυμίζουν τα παλιά και γνωρίζουμε περισσότερα για τη σχέση της πανσελήνου με τον εορτασμό του Πάσχα. Επίσης, ανακαλύπτουμε πεζοπορικές διαδρομές σε όλο τον Νομό Χανίων, που αναδεικνύονται μέσα από το πρόγραμμα “Paths of Greece”, δημιουργώντας νέες προοπτικές για τον περιπατητικό τουρισμό αλλά και για την ανάπτυξη της υπαίθρου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελ. 3 ~ Περί διαβάζοντας

σελ. 4 ~ Ανιχνεύοντας παλιά μονοπάτια των Χανίων

σελ. 5 ~ Σταγόνες Χανιώτικης Ιστορίας

σελ. 6 ~ Υγεία & Βότανα

σελ. 7 ~ Παιδότοποι

σελ. 8 - 9 ~ Η παλιά πόλη της Ορθοδοξίας

σελ. 10 ~ Πανσέληνος και Πάσχα

σελ. 11 ~ Πασχαλινά διηγήματα

σελ. 12 ~ Σε γλώσσα “Ερωτόκριτου”

σελ. 13 ~ Εκθεση “Αίλιθ, Εύα ή απλώς Γυναίκα”

σελ. 14 ~ Αφηγήσεις

σελ. 15 ~ Ιστορία της Ιατρικής

σελ. 16 ~ Αφορμή, Βιβλία

Λεπτομέρεια από πίνακα του Δομνίκου Θεοτοκόπουλου

28/4

Αναστάσιος, Αναστασία, Πασχάλης, Πασχαλίνα, Λάμπρος, Λαμπρινή

29/4

Ιάσων, Σωσίπατρος, Σωπατρία, Γεώργιος, Γεωργία

30/4

Ασημάκης, Ασημίνα, Μαλαματή, Ιάκωβος, Ιακωβίνα, Ραφαήλ, Ραφαέλλα

1/5

Ιερεμίας, Ισιδώρα, Τάμαρα, Θεοκάρης, Θεοχαρούλα

2/5

Αυγερινός, Αυγέρο, Ματρώνα

3/5

Ροδόπη, Ζώης, Ζωή, Πηγή, Κρήνη

γιορτάζουν

τεύχος 828
Εβδομαδιαίο Πολιτιστικό Ενθετο της εφημερίδας “Χανιώτικα Νέα”

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ - ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ Α.Ε.

ΙΔΡΥΤΗΣ: Γιάννης Ε. Γαρεδάκης
ΕΚΔΟΤΗΣ: Μανώλης Α. Γαρεδάκης
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Παρασκευάς Ν. Περάκης
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ “ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ”: Ελευθερία Μ. Κουμή

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:
Γιώργος Δρακάκης, Γιώργος Κώνστας, Γιάννης Λυβιάκης, Δημήτρης Μαριδάκης, Γιάννα Μαρουλοσφάκη, Βασιλική Τωμαδάκη, Ελένη Φουντουλάκη

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:
Δέσποινα Βάλλα, Νίκη Ξυφανταράκη, Ελένη Σταυρίδη
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ:
Νεκτάριος Κακατσάκης
ΠΙΣΤΕΤΕΣ: Hussein Rajaitikhar, Γιάννης Περάκης,

Γιώργος Στεφανάκης
ΣΥΝΤΑΞΗ: Εμπορικό Κέντρο “Ερμής” (Μπουνιαλή 11-19)
τηλ. 28210 51.003 - 6,
fax 28210 51.007
e-mail: info@haniaotika-nea.gr

ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:
Καραϊσκάκη 49, τηλ. 28210 70.563 - 6 fax 28210 91.900
Διαφημιστικό Τμήμα:
Εύα Κουμή τηλ.: 2821070.563 - 6
e-mail: ads@haniaotika-nea.gr

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΤΡΙΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

“Αφεις” στο Κ.Α.Μ.

Από τα εγκαίνια της έκθεσης που πραγματοποιήθηκαν τη Μ. Τετάρτη.

Συνεχίζεται στο Κ.Α.Μ. η εικαστική έκθεση “Αφεις”.

Η έκθεση αποτελεί εικαστική σύμπραξη τριών νέων καλλιτεχνών οι οποίες ζουν και δημιουργούν στα Χανιά, της ζωγράφου Σοφίας-Μαρίας Ξενάκη, της σχεδιάστριας Ηρώς Ξενάκη και της γλύπτριας Ελένης Αμανατίδου.

Η έκθεση ζωγραφικής, γλυπτικής και κοσμήματος “Αφεις” συνδιοργανώνεται με την υποστήριξη της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων και της ΚΕΠΠΕΔΗΧ ΚΑΜ και θα διαρκέσει έως την Παρασκευή 3 Μαΐου,

Η έκθεση λειτουργεί από τις 10 π.μ. έως τις 2 μ.μ. και από τις 5.30 μ.μ. έως τις 10 μ.μ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΟ ΧΑΝΙΩΝ

Πρωτομαγιά στη Λίμνη Αγίας

Η κεντρική εκδήλωση του Δήμου Χανίων για τον εορτασμό της Πρωτομαγιάς θα πραγματοποιηθεί στη λίμνη της Αγίας, και θα ξεκινήσει στις 12.00. Θα παισισωθεί μουσικά από τους κρητικούς καλλιτέχνες: Μανώλη Μπομπολάκη, Γιάννη Μαρτσάκη και το συγκρότημά τους.

Η εκδήλωση περιλαμβάνει παραδοσιακούς χορούς και μουσική, ενώ ταυτόχρονα θα συμμετέχει με διάφορα δρώμενα ο Πολιτιστικός Σύλλογος Αγίας.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της εκδήλωσης, η οποία θα έχει ελεύθερη είσοδο, τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να απασχοληθούν δημιουργικά με παιχνίδια, δραστηριότητες, πολλές εκπλήξεις και φουσκωτά κάστρα.

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΠΗ ΧΑΝΙΩΝ

“Οι Γαμπροί της Ευτυχίας” στην Κύπρο

Ο Δ.Ο.ΚΟΙ.Π.Π. του Δήμου Χανίων στο πλαίσιο των πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων του, συμμετείχε στις πολιτιστικές δράσεις σχολείου της Κύπρου, με στόχο την προσφορά χαράς και εξωστρέφειας σε άτομα Τρίτης Ηλικίας. Έτσι στις 13 Απριλίου, ύστερα από πρόσκληση σχολείου της Λευκωσίας, η Θεατρική ομάδα των ΚΑΠΗ του Δ.Ο.ΚΟΙ.Π.Π. Δήμου Χανίων, ταξίδεψε στην Κύπρο, όπου και ανέβασε τη θεατρική παράσταση “Οι Γαμπροί της Ευτυχίας”. Η θεατρική αποστολή του Δ.Ο.ΚΟΙ.Π.Π. συνοδευόμενη από τον Πρόεδρο του Δ.Ο.ΚΟΙ.Π.Π. κ. Μανούσο Φο-

βάκη και τη Διευθύντρια Κοινωνικής Πολιτικής και Παιδείας κ. Κατερίνα Κουνελάκη, για άλλη μια φορά πρόσφερε γέλιο και χαρά, με το ταλέντο και το δυναμισμό των ηθοποιών – μελών των ΚΑΠΗ του Δ.Ο.ΚΟΙ.Π.Π.

Γονείς και μαθητές είχαν την ευκαιρία να διασκεδάσουν και να παραδειγματιστούν από το κέφι και τη ζωντάνια των αιώνων έφηβων μελών των ΚΑΠΗ του Δήμου Χανίων.

ΣΤΑΥΡΟΣ
ΚΑΛΑΪΤΖΟΓΛΟΥ
stcloris@yahoo.gr

Αναστάσιμοι απόηχοι...

«Η πίστη στην Ανάσταση του Υιού του Θεού είναι το θεμέλιο του Χριστιανισμού»

(Γιοστέιν Γκάρντερ -Β. Χέλερν, Χ. Νότακερ, "Το Βιβλίο των Θρησκειών", έκδ. Μεταίχμιο, 2014)

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ της Ανάστασης ενός Θεού, μετά από μαρτυρικά Πάθη κι ένα σταυρικό Θάνατο ως καταληκτική πράξη λύτρωσης του ανθρωπίνου γένους, δεν απαντάται σε άλλη θρησκεία. Αυτό νομίζουμε ότι αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά του Χριστιανισμού από τις υπόλοιπες θρησκείες. Έστω κι αν περιέχουν κι αυτές άλλοι είδους σωτηριολογικές αφηγήσεις.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ των Εθνών **Παύλος**, στην Α' Προς Κορινθίους Επιστολή του γράφει πως αν ο Χριστός δεν είχε εγερθεί (=αναστηθεί) από τον τάφο Του, η πίστη μας θα ήταν κενή και μάταιη (1). Είναι αξιοσημείωτο ότι στο «Λεξικό των Θρησκειών» των Mircea Eliade-Ioan P. Couliano (λήμμα «Χριστιανισμός») διαβάζουμε τα εξής για το Χριστό (2):

• «**Προσωπικότητα αινιγματική, πεθαίνει και οι μαθητές του δηλώνουν ότι αναστήθηκε μετά από τρεις ημέρες και ότι έζησε μαζί τους για σαράντα ημέρες ακόμα (Πράξεις 1, 38 οι απόκρυφες παραδόσεις των γνωστικών μας δίνουν έναν πολύ μεγαλύτερο αριθμό ημερών). Όμως, την εποχή που ο χριστιανισμός δεν ήταν παρά μια ιουδαϊκή αίρεση, αιρέσεις όπως αυτή των Εβιονιτών υποστήριζαν ότι ο Ιησούς ήταν ένας απλός προφήτης και δεν πίστευαν στην ανάστασή του. Ο Παύλος ήταν αυτός που τοποθέτησε την ανάσταση στο επίκεντρο του χριστιανικού μηνύματος.**

ΕΤΣΙ, ενώ άλλες θρησκείες έχουν θνητούς αρχηγούς, στον Χριστιανισμό Κεφαλή και Αρχηγός είναι ο Αναστημένος Χριστός. Χωρίς την Ανάσταση, δεν θα είχαμε καμιά επιβεβαίωση της διδασκαλίας και των θαυμάτων Του. Η Ανάσταση για τον πεπερασμένο ανθρωπίνου αποτελεί υπερβατικό γεγονός: δυσαπόδεικτο, άρα και δύσκολα αποδεκτό από τη λογική μας. Γίνεται κατανοητό μόνο με την καρδιά που όπως λέει ο Μπλέζ Πασκάλ- «έχει τις δικές της λογικές που η Λογική δεν γνωρίζει» (3). Για να προσεγγίσουμε συνεπώς το σημαντικότερο Γεγονός στην

Ιστορία του Ανθρώπου χρειάζεται καθαρότητα καρδιάς και λευκότητα ψυχής... Γι αυτό και η κατανόηση του Θεού Δράματος αυτών των ημερών απαιτεί μέθεξη στα δρώμενα των θείων Λειτουργιών και προσπάθεια εμπάθυνσης στις έννοιες του λεκτικού πλούτου των ύμνων, των προσευχών και των «Γραφών».

ΓΙΑ όσους πιστεύουν, η Ανάσταση του Χριστού αποτελεί γεγονός αδιαμφισβήτητο: δεν χρειάζονται αποδείξεις! Για όσους δεν πιστεύουν, καμιά απόδειξη δεν είναι ικανή να τους μεταπείσει! («Ου με πείσεις, καν με πείσης») (4). Η Ανάσταση του Χριστού συνιστά στοιχείο *sine qua non* της χριστιανικής πίστης και της θεολογίας και γι αυτό είναι ενταγμένη στο «Πιστεύω» (Credo) της Ιεράς Συνόδου της Νικαίας (325 μ.Χ.)

... ΓΙΑ την Ορθόδοξη Εκκλησία, αντιπροσωπευτική απεικόνιση της Ανάστασης δεν είναι το υπέρλαμπρο εκτυφλωτικό φως, αλλά η Κάθοδος του Κυρίου στο σκοτεινό Άδη. Ο Χριστός κατεβαίνει στα «υποχθόνια» για να σπάσει τα δεσμά των νεκρών. Είναι μια «προσδοκώμενη» απελευθέρωση/λύτρωση από το κράτος του Θανάτου/Άδη. Αυτό που μετράει στην Ορθοδοξία είναι η καταλυτική επικράτηση της «χαρισάμενης» ζωής επί του θανάτου.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ βέβαια και αναστάσιμες εικόνες που περιγράφουν τη δοξαστική εμφάνιση του Χριστού στις Μυροφόρες και στους μαθητές Του. Όμως, το όλο τελετουργικό της νύχτας της Ανάστασης κατά την ορθόδοξη παράδοση, με το θεατρικό «Άρατε πύλας Άδου», τις θεσπέσιες ψαλμωδίες, τις κροτίδες, το κάψιμο του Ιούδα, το «Δεύτε, λάβετε Φως...», τη μεταφορά του αναστάσιμου φωτός στα σπίτια, τους ασπασμούς κ.λπ., δικαιολογεί απόλυτα την «απεικόνιση» του περάσματος από το Θάνατο στη Ζωή. Κατά τον εις (οδόν) Άδου Κάθοδόν Του, ο Ιησούς συντρίβει «μο-

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ-Christ in the Realm of the Dead - Joakim Skovgaard

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ-Descente aux limbes, Duccio, Maesta, Sienna.

χλούς αιωνίους» και ελευθερώνει τις ψυχές των «πεπεδημένων». Όπως ακριβώς περιγράφεται η σκηνή από τον Ιωάννη το Δαμασκνό: «Κατήλθες εν τοις κατωτάτοις της γης και συνέτριψας μοχλούς αιωνίους, κατόχους πεπεδημένων, Χριστέ, και τριήμερος, ως εκ κήτους Ιωνάς εξανέστης του τάφου» (5).

Η ΕΒΡΑΪΚΗ λέξη Πάσχα δηλώνει τη διάβαση, το πέρασμα της Ερυθράς Θάλασσας από τους Ισραηλίτες και τη λύτρωσή τους από τη σκλαβιά του

Φαραώ. Υπάρχει παρετυμολογία της λέξης Πάσχα από το ρήμα πάσχω, δηλαδή τα πάθη του Χριστού («Χριστός Πάσχω»). Όμως, η πρώτη εξήγηση είναι ισχυρότερη. Και όπως ο λαός του Ισραήλ γιορτάζει τη διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας, έτσι κι εμείς γιορτάζουμε το «πέρασμα» από το θάνατο στην αιώνια ζωή.

Η ΓΙΟΡΤΗ της Ανάστασης του Κυρίου (Κυριακή του Πάσχα) τοποθετήθηκε στην περίοδο της άνοιξης, όχι τυχαία: η λέξη ανάσταση σημαίνει την ανάταση (ανόρθωση) του ανθρώπου σε συνδυασμό με την αναγέννηση της φύσης. Η οργιάζουσα βλάστηση, η ανεπανάληπτη ομορφιά της και το ξεκίνημα μιας νέας ζωής, δίνουν μια πρόγευση της εσχατολογικής -κατά τον Χριστιανισμό- πράξης με τη Δευτέρα Παρουσία. Δεν πρέπει, λοιπόν, να γιορτάζεται μόνο ως θρησκευτικοκοινωνικό γεγονός, αλλά ως γιορτή που απευθύνεται στις υπαρκτές αγωνίες μας.

Ο ΘΕΟΣ, με τα Πάθη, τη Σταύρωση, την Ταφή και την Ανάσταση του Υιού Του, έδωσε στον άνθρωπο ένα παράδειγμα ύψιστης Αγάπης και Θυσίας (6), και του άνοιξε το δρόμο για μια νέα ευκαιρία λύτρωσης. Ο Άνθρωπος, όντας αδύναμος, σφάλει επανειλημμένα: από μόνος του δεν μπορεί να σωθεί! Γι αυτό, υπάρχει η Προσευχή, γι αυτό και η Πίστη. Γι αυτό και το Ελληνικό Πάσχα (Greek Passion), ειδικά στην ύπαιθρο, αποτελεί ένα δοξαστικό, μα «εορτή των εορτών»...

Καλή Ανάσταση!

διαβάζοντας
περι

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

-(1) Απ. Παύλου, Προς Κορινθίους Α' Επιστολή, κεφάλαιο 15 (13-18) [Αλλά και στη φράση, "Αν ο Χριστός δεν είχε αναστηθεί, δεν θα υπήρχε λόγος και νόημα να απευθύνουμε πασχάλιους χαιρετισμούς, όταν η ζωή γύρω μας όλο και περισσότερο υποβαθμίζεται και η ανθρωπινή ύπαρξη απαξιώνεται" (Από παλαιότερο πασχάλινο μήνυμα του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου).

-(2) Mircea Eliade-Ioan P. Couliano, «Λεξικό των Θρησκειών», σελ. 250, μετάφραση Ε. Γαζής, επανέκδοση από «Το Βήμα», 2016

-(3 και 4) «Le cœur a ses raisons que la raison ne connaît point», και «Στην Πίστη υπάρχει αρκετό φως γι' αυτούς που θέλουν να πιστέψουν και αρκετές σκιές για να τυφλώσουν αυτούς που δεν θέλουν».[Φιλοσοφικές ρήσεις του βαθύτατα θρησκευόμενου Blaise Pascal (1623-1662), από τις Pensées (=Σκέψεις) του]

-(5) (αναστάσιμο στιχικό): «Πύλας συντρίψας χαλκός, και μοχλούς του Άδου συνθλάσας, ως Θεός παντοδύναμος, γένος ανθρώπων πεπτωκός ανέστησας».

-(6) Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον, γ' 16: «ούτω γαρ ηγάπησεν ο Θεός τον κόσμον, ώστε τον υιόν αυτού τον μονογενή έδωκεν, ίνα πας ο πιστεύων εις αυτόν μη απόλπει, αλλ' έχη ζωήν αιώνιον».

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ-Καπαδοκία (Τουρκία)-Eglise Karanlik-Descente aux enfers.

“PATHS OF GREECE”

Ανιχνεύοντας παλιιά μονοπάτια των Χανίων

«Μονοπάτια διέρχονται από αρχαίες πόλεις, μοναδικού διάκοσμου Βυζαντινές εκκλησίες, οθωμανικά οχυρά, μέρη με ιστορικό ενδιαφέρον, κρήνες, καλλιέργειες, αλλά και σημεία απεριόριστης θέας»

Με την καθοδήγηση ντόπιων στον Κουλέ του Σπανιάκου.

ΕΛΕΝΗ
ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗ

Πανάρχαιες διαδρομές και παλιά μονοπάτια του Ν. Χανίων που μέχρι σήμερα μαραζώνουν, έρχονται ξανά στο φως, μέσα από πρότζεκτ της “Paths of Greece” που σχεδιάζει και δημιουργεί μονοπάτια για πεζοπόρους. Στον Νομό μας, η “Paths of Greece” έχει αναλάβει την ανάδειξη διαδρομών στον δήμο του Αποκόρωνα, όπως επίσης και στο Δήμο Χανίων, ενώ αυτό το διάστημα μέλη της βρίσκονται στο δήμο Καντάνου-Σελίνου ανιχνεύοντας παλιές διαδρομές κατόπιν πρόσκλησης του Δήμου σε συνεργασία με την Περιφέρεια Κρήτης. Διαδρομές που θα δώσουν νέα πνοή στην ενδοχώρα...

Ο Φοίβος Τσαραβόπουλος, έχει γενικότερη εποπτεία της λειτουργίας της Paths of Greece και ασχολείται με το σχεδιασμό δικτύων και τις δράσεις προβολής.

Στόχος της Paths of Greece είναι να γίνει η Ελλάδα ένας από τους 10 κορυφαίους πεζοπορικούς προορισμούς στον κόσμο. Οι “διαδρομές” μίλησαν με τον Φοίβο Τσαραβόπουλο ο οποίος έχει γενικότερη εποπτεία της λειτουργίας της Paths of Greece και ασχολείται με το σχεδιασμό δικτύων και τις δράσεις προβολής, για το όραμα τους και τις προοπτικές που έχει ο Νομός Χανίων ως πεζοπορικός προορισμός...

Υπάρχει κόσμος που περπατάει σήμερα, που κάνει πεζοπορίες;

Στο χώρο του εναλλακτικού τουρισμού, του τουρισμού «περιπέτειας», του τουρισμού της «αυθεντικής εμπειρίας», η πεζοπορία έχει το μεγαλύτερο κοινό, σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα. Η πεζοπορία – προσοχή, όχι η ορειβασία – είναι ένα από τα πιο εύκολα αθλήματα, προσβάσιμο σε όλους, το οποίο σε γεμίζει υγεία, εικόνες, εμπειρίες από τη φύση και τον πολιτισμό ενός τόπου. Η Ελλάδα είναι μια από τις λίγες χώρες που είναι προικισμένες με πανάρχαια μονοπάτια, που περνούν από εκπληκτικά τοπία και μνημεία. Έτσι, προσελκύει κάθε χρόνο χιλιάδες επισκέπτες που έρχονται με κύριο σκοπό της επίσκεψής τους την πεζοπορία. Οι κύριες χώρες προέλευσης είναι η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Μεγάλη Βρετανία και η ΗΠΑ.

Ποια είναι η διαδικασία που ακολουθείται για να αναδειχθεί μια περιοχή ως πεζοπορικός προορισμός; Ποιά τα οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες;

Ένας τόπος για να αναδειχθεί ως πεζοπορικός προορισμός, πρέπει να διαθέτει κατ’ αρχάς ανθρώπους οι οποίοι να επιθυμούν κάτι τέτοιο. Όλα τα υπόλοιπα είναι εύκολα. Εμάς ο ρόλος μας είναι να βοηθήσουμε τους ανθρώπους αυτούς να φτάσουν στο στόχο τους πιο εύκολα, και με το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η έρευνα που θα κάνουμε όταν κληθούμε σε μια περιοχή βασίζεται σε παλιούς χάρτες, σε υψηλής ανάλυσης δορυφορικές εικόνες, ανάλυση τοπίου, καταγραφή των σημείων φυσικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος, πληροφορίες από τους ντόπιους και 100% επιτόπια έρευνα. Εδώ να τονίσω πως η επιτόπια έρευνα δεν είναι μια «χαρούμενη πεζοπορία στη φύση» αλλά μια διαδικασία ανίχνευσης των χαμένων διαδρομών που

κρύβονται κάτω από βλάστηση χρόνων ή και αιώνων, και που είναι αρκετά επίπονη πολλές φορές. Η χαρά της ανακάλυψης των παλαιών μονοπατιών όμως δεν συγκρίνεται με τίποτα. Τουλάχιστον για εμάς, που τα μονοπάτια είναι η ζωή μας. Αφού λοιπόν ανιχνεύσουμε τα μονοπάτια, τα καταγράφουμε με συσκευές GPS υψηλής ακρίβειας και τα επεξεργαζόμαστε σε χαρτογραφικά προγράμματα. Σε αυτό το στάδιο αποφασίζουμε και για το ποιες θα είναι οι τελικές διαδρομές που θα αποτελέσουν το δίκτυο μιας περιοχής. Οι διαδρομές αυτές είναι ημερήσιες κατά βάση πεζοπορίες, εύκολες, βατές, κυκλικές, οι οποίες κάποιες φορές μπορεί να ενώνονται μεταξύ τους, δημιουργώντας τη δυνατότητα πολυήμερης πεζοπορίας. Έπειτα, σημειώνουμε όλες τους τις ανάγκες για καθαρισμό από βλάστηση, βελτιώσεις βατότητας και σήμανση. Αφού λοιπόν γίνουν οι εργασίες των βελτιώσεων και της σήμανσης, τότε ξεκινάει η φάση της προβολής των μονοπατιών, η οποία σχεδιάζεται σε βάθος πενταετίας, κύρια στοιχεία της οποίας είναι η κατασκευή ιστοσελίδας, εφαρμογής, χάρτη – φυλλαδίου και συμμετοχής σε εκθέσεις πεζοπορικού τουρισμού.

Αυτό το διάστημα βρίσκεστε στα Χανιά δουλεύοντας πάνω σε μονοπάτια του δήμου Καντάνου-Σελίνου και του δήμου Πλατανιά. Τι είναι αυτό που ανακαλύψατε στον αφορά παλιά η πανάρχαια μονοπάτια στις συγκεκριμένες περιοχές; Πώς σκέφτεστε να κινηθείτε όσον αφορά τον σχεδιασμό και την ανάδειξη των μονοπατιών στις συγκεκριμένες περιοχές;

Σχετικά με το Δήμο Καντάνου – Σελίνου, στον οποίο εργαζόμαστε αυτήν την περίοδο κατόπιν πρόσκλησης του Δήμου σε συνεργασία με την Περιφέρεια Κρήτης, έχουμε ανιχνεύσει αρκετές διαδρομές, που παρουσιάζουν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Κύριος άξονας της περιοχής σε σχέση με τα μονοπάτια είναι τα πολιτιστικά μνημεία, αλλά και το άγριο, αδάμαστο θα έλεγε κανείς τοπίο. Από τη μία, επικεντρωθήκαμε στα μονοπάτια της ενδοχώρας του Δήμου, προσπαθώντας να δημιουργήσουμε διαδρομές που θα προσελκύσουν κόσμο στους αμέτρητους οικισμούς που δυστυχώς μαραζώνουν. Αυτά τα μονοπάτια διέρχονται από αρχαίες πόλεις, μοναδικού διάκοσμου Βυζαντινές εκκλησίες, οθωμανικά οχυρά, μέρη με ιστορικό ενδιαφέρον,

Πάνω από τον Πελεκανιώτη ποταμό.

Πεζοπορία στον Αρμό, πάνω από τη Σούγια.

Πλησιάζοντας στον Αζωγυρέ

κρήνες, καλλιέργειες, αλλά και σημεία απεριόριστης θέας.

Κατά τις αναζητήσεις αυτές, μας εντυπωσίασαν ιδιαίτερα τα τοπία που εναλλάσσονται αλλά και τα μικρά καφενεία στα διάφορα χωριά, τα οποία επιμένουν παρόλη την παρακμή. Από αυτήν την επιμονή θέλουμε κι εμείς να πιστούμε και να δημιουργήσουμε διαδρομές που θα δώσουν νέα πνοή στην ενδοχώρα... Το δίκτυο που θα προτείνουμε θα περιέχει διαδρομές σε όλη την έκταση του Δήμου Καντάνου – Σελίνου, από το Ελαφονήσι και τη Σκλαβοπούλα, στο Βουτά, τη Σαρακίνα, την Παλαιόχωρα, την Κάντανο, τη Σούγια, τον Καμπανό και τον Σελινώτικο Γύρο στον Ομαλό. Τα χιλιόμετρα του τελικού δικτύου δεν τα γνωρίζουμε ακόμη, αλλά θα είναι σίγουρα κοντά στα 100!

Ο άλλος μας στόχος είναι η δημιουργία μιας

διαδρομής που θα ενώνει τις αρχαίες πόλεις Υρτακίνα, Έλυρο, Συία (Σούγια) και Λισό, και που να έχει μεγάλο πεζοπορικό ενδιαφέρον πέραν της απλής σύνδεσης των τόπων αυτών. Πρόκειται ουσιαστικά για μια σύνδεση του επονομαζόμενου «Κοινού των Ορειών». Κατά την πολυήμερη πεζοπορία στη διαδρομή αυτή, ο επισκέπτης θα ξεκινάει από την Παλαιόχωρα, θα ανηφορίζει περνώντας από οικισμούς μέχρι την Αρχαία Υρτακίνα, όπου θα περπατήσει κατά μήκος των τειχών της πόλης, για να καταλήξει στα Τεμένια. Από εκεί, θα περπατήσει μια διαδρομή με απεριόριστη θέα στα Λευκά Όρη και στο Λιβυκό Πέλαγος, για να καταλήξει στο Ροδοβάνι και την αρχαία Έλυρο σ' αυτήν την επιβλητική τοποθεσία. Από την Έλυρο θα καταφορήσει μέχρι την αρχαία Συία μέσα από πανάρχαια μονοπάτια και μετά, με το διεθνές μο-

νοπάτι Ε4 θα επισκεφθεί τη Λισό και θα επιστρέψει στην Παλαιόχωρα. Ο Δήμος Πλατανιά φέτος δυστυχώς χτυπήθηκε από τη μεγαλύτερη θεομηνία που έχει καταγραφεί στα σύγχρονα χρόνια, που δυσκολεύει πολύ το έργο της ανεύρεσης παλαιών μονοπατιών. Εκεί λήφθηκε παράταση ώστε να υπάρξει χρόνος να επαναλειτουργήσουν οι υποδομές (κυρίως οι αγροτικοί δρόμοι) πριν αρχίσουμε το «κυνήγι μονοπατιών».

Σίφνος, Κύθηρα, Μονεμβάσια, Κεφαλονιά, Σέριφος, είναι κάποιες άλλες περιοχές που σας ανέθεσαν να αναδείξετε τα φυσικά και ιστορικά μονοπάτια τους. Στη Σίφνο, παραλάβετε ένα δίκτυο που είχε μήκος 65 km και αυτό που παραδώσατε ήταν 100 km, συνδέοντας οικισμούς και γειτονιές

του νησιού. Τι μας δείχνει το παράδειγμα της Σίφνου;

Η Σίφνος είναι ίσως ο πρώτος τόπος στην Ελλάδα που έδωσε βάρος στα μονοπάτια του με στόχο την ανάπτυξή του ως πεζοπορικός προορισμός. Αυτό είχε προφανώς ως αποτέλεσμα να υπάρξει ένας πολλαπλασιασμός των επισκεπτών – πεζοπόρων, οι οποίοι έχουν τονώσει την οικονομία του νησιού εκτός της υψηλής τουριστικής περιόδου, έχουν βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας γύρω από τα μνημεία του τόπου και τη φύση του και έχουν παρακινήσει τους ντόπιους να περπατήσουν και αυτοί για να γνωρίσουν καλύτερα τον τόπο τους. Η Σίφνος είναι ένα μικρό νησί των Κυκλάδων όχι και τόσο γνωστό διεθνώς. Σκεφτείτε τί έχει να γίνει όταν η Κρήτη οργανωθεί σε τέτοιο βαθμό γύρω από το θέμα της πεζοπορίας!

Σταγόνες Χανιώτικης Ιστορίας

ΑΓΓΗΣΙΛΑΟΣ Κ. ΑΛΙΓΙΖΑΚΗΣ*

Ο Κώστας Καρυωτάκης στον χανιώτικο Τύπο

Ο ποιητής Κώστας Καρυωτάκης (1896-1928) κατά το χρονικό διάστημα 1911-1913 βρέθηκε στα Χανιά, λόγω της επαγγελματικής ενασχόλησης του πατέρα, Γεωργίου Καρυωτάκη (ήταν Νομομηχανικός και έπαιρνε συχνά μεταθέσεις σε όλη την Ελλάδα). Έφηβος στα Χανιά της Κρητικής Πολιτείας φοίτησε και αποφοίτησε από το 1ο Γυμνάσιο Χανίων το 1913 με βαθμό «Λείαν Καλώς». Τότε ερωτεύτηκε και την Χανιώτισσα Άννα Σκορδύλη, μια σχέση που θα τον σηματοδότησει. Το 1914, σε ηλικία 17 ετών, εισάγεται στη Νομική Αθηνών. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, που έχει μόλις ξεσπάσει, συγκλονίζει την ψυχή του και αποφασίζει να δημοσιεύσει ένα ποίημα στα γαλλικά στην χανιώτικη εφημερίδα «Νέα Έρευνα» της 8/10/1914 με τίτλο «Ο Γάλλος πολεμιστής», το οποίο αφιερώνει στους Γάλλους πολεμιστές του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου:

« Κανένας 'δω κρεββάτι δε ζητάει
Και πάντα χάμου τρώνε αυτοί δω πέρα.
Βλέπω κι ακούω τριγύρω τον αέρα
Να καίγεται και -ωιμέ- ν' αντιλαλάει
Στους κεραυνούς που πέφτουν νύχτα-μέρα.
Κι' ο Γάλλος στου πολέμου τη φοβέρα
Αδιάφορος γελά και τραγουδάει.

Και δαπανώντας τη ζωή τους/ νάτοι!
Ορμάνε μεσ' στις μάχες μανιασμένοι,

Στη λάσπη και στις δάφνες βουτηγμένοι
Γιομάτοι τρέλλα και τιμή γιομάτοι.

Ανάμεσα σ' όλους - σαν μαγεμένο
Φάντασμα- βλέπω την Δόξα την ίδια,
Μ' υπέροχο μάτι, με χίλια στολίδια,
Με μέτωπο μαύρο και καπνισμένο.

Τη σάλπιγγα στο στόμα της να βάλλει
Το πρόσταγμα ή τη νίκη αχολογώντας.
Κι ώρα τραγούδια μύρια τραγουδώντας
Τραγούδια που οι στρατιώτες λένε πάλι».

Κων. Γ. Καρυωτάκης

Αυτό το πρωτόλειο ποίημα του 17χρονου Καρυωτάκη φανερώνει το ταλέντο και τον ευαίσθητο ψυχικό του κόσμο, ο οποίος θα τον οδηγήσει και στο απονενομημένο διάβημα της αυτοκτονίας το 1928.

* Ο κ. Αγγελίαος Κ. Αλιγζάκης είναι
ιατρός ορθοπαιδικός, πολιτισμολόγος

Βιβλιογραφία

Α. Αλιγζάκης, Όπερες, Μαντολινάτες & Καντάδες, Βαλς & Συρτός στα παλιά Χανιά. Πολιτισμός και κοινωνία κατά την περίοδο 1878-1967, Ηράκλειο 2016.

Επιμέλεια:

ΣΑΚΗΣ ΚΟΥΒΑΤΖΟΣ

info@herb.gr

Βιότοπος - περιγραφή

Η λατινική ονομασία του Βοτάνου είναι *MELITTIS melissofilum* (Μελίτις το μελισσόφυλλον). Ανήκει στην οικογένεια των Χειλανθών.

Μελίτις το Μελισσόφυλλον

Το συναντούμε με τα ονόματα Μελισσόφυλλον ή Άγρια Μελιόνη. Είναι διαφορετικό φυτό από την Μέλισσα την Φαρμακευτική.

Είναι ποώδες και πολύχρονο φυτό, ιθαγενές στη χώρα μας και σε άλλες παραμεσογειακές χώρες. Καλλιεργείται ως ανθοκομικό.

Φύεται σε ορεινά και δασώδη μέρη σε όλη σχεδόν την Ηπειρωτική Ελλάδα.

Διακρίνεται από την μεγάλη στεφάνη του, που έχει χρώμα λευκορόδινο, με πορφυρές γραμμές ή τελείως λευκό. Τα λευκά, ροζ ή μωβ άνθη (συννά δίχρωμα) είναι σχετικά μεγάλα σχετικά με το ύψος του φυτού που φτάνει τα 50 εκατοστά.

Έχει εναλλασσόμενα, ωοειδή ή ελλειπτικά φύλλα με χρώμα πράσινο. Το φυτό έχει οσμή μέντας, πολύ αρωματική. Αν και ένα νεαρό φύλλο δεν έχει ευχάριστο άρωμα, όταν στεγνώσει, μυρίζει γλυκά και ευχάριστα σαν φρέσκο κομμένο σανό. Η μυρωδιά αυτή οφείλεται στην κουμαρίνη που περιέχει.

Είναι μελισσοτροφικό φυτό.

Ιστορικά στοιχεία

Βότανο γνωστό από την αρχαιότητα. Το όνομα του φυτού προέρχεται από το ελληνικό μελιτίτα, η οποία με τη σειρά του προέρχεται από τη μελισσά (μέλισσα).

Θεόφραστος και Διοσκουρίδης το αποκαλούσαν Μελίτιο το Μελισσόφυλλον. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι το χρησιμοποιούσαν για τις πληγές και τα τσιμπήματα των φιδιών.

Στην Ευρώπη παραδοσιακά το χορηγούσαν ως διουρητικό, στυπτικό και εμμηναγωγό υπό τη μορφή αφεψήματος (τσάι: 2 κουταλάκια του γλυκού ξηρού βοτάνου το έβραζαν σε 0,5lt νερό, και έπιναν 2-3 φλιτζάνια την ημέρα).

Παραδοσιακά το φυτό έχει χρησιμοποιηθεί επίσης ως καθαρτικό αίματος, για επούλωση τραυμάτων, ως ηρεμιστικό και σε συνδυασμό με

άλλα βότανα για τον πυρετό.

Συστατικά - χαρακτήρας

Περιέχει φαινολικά οξέα, φλαβονοειδή (καμφερόλη, απιγενίνη, λουτεολίνη), κουμαρίνη, αιθέριο έλαιο.

Η κουμαρίνη που περιέχει το βότανο ανακουφίζει από τους σπασμούς και για αυτό χρησιμοποιείται στα αντίστοιχα φαρμακευτικά σκευάσματα.

Παράλληλα όμως παραδοσιακά προστίθεται στα λικέρ και τα λευκά κρασιά για την ιδιαίτερη γεύση που τους αποδίδει.

Ανθιση - χρησιμοποιούμενα μέρη - συλλογή

Το φυτό ανθίζει από τον Ιούνιο μέχρι τον Αύγουστο. Για θεραπευτικούς σκοπούς χρησιμοποιείται ολόκληρο το φυτό. Συλλέγεται την εποχή της ανθοφορίας.

Θεραπευτικές ιδιότητες και ενδείξεις

Η δράση του βοτάνου είναι κατασταλτική, αντικαταθλιπτική, διεγείρει το πεπτικό, χαλαρώνει τα περιφερικά αιμοφόρα αγγεία, ιδρωταγωγό, χαλαρώνει και αποκαθιστά το νευρικό σύστημα, δρα εναντίον των ιών και βακτηριδίων και είναι

άφυσο και σπασμολυτικό.

Τα μέρη του φυτού που χρησιμοποιούμε είναι κατ' αρχάς τα φύλλα που είναι ευεργετικά για την κατάθλιψη και την ένταση. Έχουν επίσης φυσώδεις ιδιότητες κατά συνέπεια είναι ιδανικό για όσους υποφέρουν από πεπτικές διαταραχές όταν έχουν στεναχώρια ή άγχος. Το Μελισσόφυλλον είναι δροσιστικό και έτσι τα φύλλα του είναι καλά για εμπύρετα κρυολογήματα. Επίσης με νωπά φύλλα μπορούμε να φτιάξουμε ένα δροσιστικό ρόφημα το καλοκαίρι. Έχει εμμηναγωγικές ιδιότητες και ανακουφίζει από τους πόνους της περιόδου.

Εξωτερικά το βότανο χρησιμοποιείται σε πληγές και επώδυνα πρηξίματα. Έχει αντιβακτηριακές ιδιότητες και είναι αποτελεσματική κατά των μαγουλάδων, του επικεϊλιου έρπη και άλλων ιών.

Το αιθέριο έλαιο του Μελισσόφυλλου έχει τις ίδιες ιδιότητες με τα φύλλα, αλλά είναι πολύ πιο ισχυρό. Με λίγες μόνο σταγόνες μπορούμε να φτιάξουμε ένα πολύ ισχυρό αντίδοτο για την κατάθλιψη.

Γενικά οι ιδιότητες του αιθέριου ελαίου είναι ναρκωτικές, αντιμυκητιασικές, αντιβακτηριδιακές, μυοχαλαρωτικές και σπασμολυτικές.

Άλλες εφαρμογές που έχει αυτό το θαυμάσιο βότανο είναι σαν αλοιφή που την χρησιμοποιούμε για ερεθισμούς, δαγκώματα εντόμων ή για να απωθούμε τα έντομα.

Ανακαλύφθηκε πρόσφατα ότι τα εκχυλίσματα *M. Melissophyllum* έχουν υψηλή θεραπευτική δράση σε όλα τα στάδια της διαδικασίας επούλωσης πληγών, ανακουφίζουν την φλεγμονή, επιταχύνουν τον πολλαπλασιασμό των κυττάρων και συνεπώς συντομεύουν τον συνολικό χρόνο μέχρι το κλείσιμο του τραύματος.

Συνδυάζεται καλά με Χαμομήλι και Λυκίσκο για τη νευρική δυσπεψία και ανορεξία, για την κατάθλιψη με το Μπράγκο και για την νευρική πίεση με το Δενδρολίβανο.

Έχουν διεξαχθεί κλινικές δοκιμές σε αυτό το φυτό και ορισμένοι έχουν διαπιστώσει ότι είναι προστατευτικό του ήπατος και βοηθά στη θεραπεία της βλάβης του ήπατος in vitro, αν και οι κουμαρίνες υποτίθεται ότι βλάπτουν το ήπαρ σε μεγάλες δόσεις. Μία μελέτη που διεξήχθη από τους Biljana Kaurinovic et al., Δημοσιευμένη στο "Molecules" Vol. 16 (σελ. 3152-67) στις 14 Απρι-

λίου 2011, "Αντιοξειδωτικές Δραστηριότητες της *Melittis melissophyllum*" δηλώνει ότι το αιθέριο έλαιο από τα φύλλα έχει χρησιμοποιηθεί για τα ηρεμιστικά, ναρκωτικά, αντιμυκητιακά, αντιβακτηριακά και αντιμυκητιασικά αποτελέσματα και ότι είναι μυοχαλαρωτικό και σπασμολυτικό. Τα φύλλα περιέχουν τα φλαβονοειδή kaempferol, arigenin και luteolin μεταξύ άλλων. Τα εκχυλίσματα από τα φύλλα έδειξαν αντιοξειδωτικές δραστηριότητες in vitro σε αυτή τη μελέτη. Μια άλλη μελέτη δείχνει ότι το φυτό μπορεί να μειώσει τη φλεγμονή, παρόλο που πρόκειται για μελέτες που δεν έχουν ακόμη αντιγραφεί.

Παρασκευή και δοσολογία

Παρασκευάζεται ως έγχυμα. Ρίχνουμε ένα φλιτζάνι βραστό νερό σε μία κουταλιά της σούπας ξηρό βότανο και το αφήνουμε σκεπασμένο για 15 λεπτά, ταρακουνώντας το κατά διαστήματα. Σουρώνουμε και πίνουμε 2 με 3 φορές την ημέρα. Αν θέλουμε το γλυκαίνουμε με μέλι.

Προφυλάξεις

Η κουμαρίνη είναι γνωστό ότι έχει ηπατοτοξικές επιδράσεις. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την «Συλλογή βοτανικών που περιέχουν τοξικές ουσίες» της EFSA, η κουμαρίνη *Melittis melissophyllum*, δεν έχει ποτέ αναφερθεί ότι έχει προκαλέσει προβλήματα.

Δεν έχει αναφερθεί καμία τοξική εκδήλωση ή άλλη ανεπιθύμητη ενέργεια του βοτάνου. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στη συνχορήγηση του με βαρφαρίνη ή άλλα αντιπηκτικά φάρμακα.

Υ.Γ: Όλα τα προηγούμενα άρθρα της στήλης μπορούμε να τα βρούμε στη διεύθυνση www.herb.gr.

Επίσης αν κάποιος φίλος αναγνώστης γνωρίζει οποιαδήποτε θεραπευτική ιδιότητα βοτάνου του τόπου μας που δεν είναι ευρέως γνωστή ή έχει κάποιο ερώτημα μπορεί να το απευθύνει στην ηλεκτρονική διεύθυνση dianthos@otenet.gr

παιδότοπος

ΒΑΓΓΕΛΗΣ
Θ. ΚΑΚΑΤΣΑΚΗΣ
kakatsakis@sch.gr

Γ2 ΤΑΞΗ 10ου ΔΗΜ. ΣΧ. ΧΑΝΙΩΝ

Τι χαρά μεγάλη, ήρθε η Πασχαλιά!

Παλιά μετά την Ανάσταση και φεύγοντας από την εκκλησία με το Άγιο Φως οι πιστοί το μετέφεραν στο σπίτι τους αμίλητοι (χωρίς να λένε ούτε μια λέξη) πιστεύοντας ότι έτσι θα έχουν καλή τύχη και θα φύγουν οι δαίμονες από το σπιτικό τους. Αυτό το ονόμαζαν το "αμίλητο φως".

Άγγελος Ζουμπουλιάς

Καλοί μου φίλοι, Χριστός Ανέστη!
Τι χαρά μεγάλη, ήρθε η Πασχαλιά! Τα λέει όλα στον πρώτο στίχο του μικρού αλλά ωραίου ποιήματός του ένα από τα παιδιά της Γ2 τάξης του 10ου Δημ. Σχολείου Χανίων, οι εργασίες των οποίων φιλοξενούνται στον σημερινό αναστάσιμο Παιδότοπο! Πάσχα σημαίνει χαρά, χαρά

μεγάλη! Και για μας τους μεγάλους που επιστρέφουμε στην πατρίδα των παιδικών μας χρόνων, προπάντων, όμως, για τα παιδιά. Όπως τα συγκεκριμένα παιδιά, για παράδειγμα, που ανέλαβαν, έχοντας σε ρόλο εμψυχώτριας τη δασκάλα τους,

την κυρία Κάτια Γκλαβά, να την διαλαλήσουν. Τι χαρά μεγάλη, ήρθε η Πασχαλιά. Πάντα αναστημένοι και αναστάσιμοι, καλοί μου φίλοι!

**Σας χαιρετώ με αγάπη όλους!
Βαγγέλης Θ. Κακατσάκης
δάσκαλος**

Ο Χριστός πέθανε και αναστήθηκε για μας. Όμως δεν κράτησε κακία στους ανθρώπους και ζήτησε από τον Πατέρα του να συγχωρέσει τους ανθρώπους. Την Κυριακή του Πάσχα νιώθω μεγάλη χαρά βλέποντας και τους άλλους να είναι τόσο χαρούμενοι.

Λέανδρος Ανδριανάκης

Το περσινό Πάσχα για μένα ήταν διαφορετικό. Πήγα με την οικογένεια μου σε ένα ξενοδοχείο και κάναμε εκεί Πάσχα. Βέβαια τηρήσαμε όλα τα έθιμα. Πήγαμε εκκλησία, τσουγκρίσαμε κόκκινα αυγά, κουλουράκια, μαγειρίτσα, πολύ φαγητό δηλαδή. Ήταν λίγο διαφορετικό το Πάσχα εκείνο αλλά μου άρεσε πολύ.

Νικόλας Βεργάκης

Σαν σήμερα αναστήθηκε ο Χριστός
Και παίρνουμε το Άγιο Φως
Στο σπίτι μας το πάμε
Κι όλοι μαζί γλεντάμε.
Ιάσωνα Ραγκούσης

Μαίρη

Το Πάσχα το περνάω με την οικογένειά μου και πολλούς συγγενείς Το βράδυ του Μ. Σαββάτου αν δεν νυστάζω πηγαίνω στην εκκλησία με τα ξαδέρφια μου. Μετά την Ανάσταση πηγαίνουμε στο σπίτι και τρώμε όλοι μαζί μαγειρίτσα. Στην αρχή δεν μου άρεσε αλλά τώρα που μεγάλωσα μου αρέσει. Εύχομαι να περάσω και φέτος καλά.

Αργυρώ Δρακάκη

Το Πάσχα το περνάω στο χωριό μου. Μου αρέσει γιατί εκεί έχω χώρο να παίζω, ενώ οι άλλοι ασχολούνται με τις ετοιμασίες του φαγητού. Όλοι είναι χαρούμενοι. Γέλια και τραγούδια ακούγονται από παντού. Εκεί περνάω το καλύτερο Πάσχα.

Κέλλυ Σημαντηράκη

Αυτό που κάνει μεγάλη εντύπωση κάθε Ανάσταση είναι το κάψιμο του Ιούδα. Από το απόγευμα του Μ. Σαββάτου μεγάλα παιδιά και άντρες μαζεύουν ξύλα και φτιάχνουν μια εστία για φωτιά. Κάθε φορά που το βλέπω μου κάνει εντύπωση. Το κάψιμο του Ιούδα γίνεται γιατί αυτός πρόδωσε τον Χριστό.

Μαίρη Καλαμαρίδου

Ήρθε πάλι η άνοιξη κι άνθισε όλη η πλάση. Βιολέτες, πρίνα, πασχαλιές στην πόλη και στα δάση. Όλος ο κόσμος φώτισε κι οι άνθρωποι γελούν Και περιμένουν της Ανάστασης αγγέλους να φανούν.

Ο Ιησούς Χριστός σαν σήμερα αναστήθηκε Κι ο θάνατος από τη ζωή νικήθηκε. Κι έγινε το δάκρυ της Παναγιάς γέλιο Κι οι πιστοί διαβάζουν το Ευαγγέλιο

Κωνσταντίνα Περουλάκη

Αναστήθηκε ο Χριστός και εγώ κρατώ το Άγιο Φως Βοήθειά μας ο Θεός, εύχομαι να είμαι καλός Και ευγενικός όπως ο άνθρωπος - Θεός Χριστός.

Δημήτρης Πετράκης

Εγώ θα σας μιλήσω για τα έθιμα που έχουμε στο χωριό μου, που είναι η Μίλατος του Ν. Λασιθίου. Το πρωί του Μ. Σαββάτου γίνεται ο εορτηνός του Πάσχα. Ο παπάς ρίχνει δαφνόφυλλα σε όλη την εκκλησία και οι πιστοί προσπαθούν να τα πιάσουν στον αέρα. Στο τέλος της λειτουργίας οι πιστοί παίρνουν τα "καλορίζικα" τα λουλούδια με τα οποία ήταν στολισμένος ο επιτάφιος. Το απόγευμα της ίδιας μέρας οι άντρες και μεγάλα παιδιά φτιάχνουν την "φουνάρα" την εστία

για να κάψουμε τον Ιούδα. Το βράδυ γίνεται η Ανάσταση ο παπάς φωνάζει το "Χριστός Ανέστη" ενώ οι πιστοί είναι έξω από την εκκλησία. Την ώρα αυτή με το "Χριστός Ανέστη" οι πιστοί βλέπουν τους πολυελαίους να κουνιούνται η εκκλησία να δονείται και να σειεται. Γυρίζουμε με το Άγιο Φως στα χέρια και με τον καπνό από τη φλόγα κάνουμε έναν σταυρό στην πόρτα του σπιτιού μας. Το Άγιο Φως το κρατάμε αναμμένο 40 μέρες

Χρήστος Κονταξάκης

Το Πάσχα για μένα είναι ευκαιρία για παιχνίδι και συντροφιά με οικογένεια συγγενείς και φίλους. Επισκέπτομαι τη γιαγιά μου κάνουμε όλοι μαζί Πάσχα και βλέπω πολλούς φίλους. Μου αρέσει πολύ όταν τσουγκρίζουμε τα κόκκινα αυγά.

Νίκος Γλεντουσάκης

Το Πάσχα το περνάω στη Σούδα, εκεί καίνε τον Ιούδα. Πρώτα τον κρεμάνε στο καμπαριό της εκκλησίας και σιγά-σιγά τσουλάει με ένα μηχανισμό μέχρι τις φλόγες μέχρι να καεί τελείως. Είναι θεαματικό. Να σας πω ότι πολύ ωραίο θέαμα είναι και τα φαναράκια που αφήνουμε και πετάνε στον αέρα, φωτίζοντας τα ουράνια.

Σταύρος Καστρινάκης

Στη Χίο, υπάρχει το γνωστό έθιμο του "ρουκετοπόλεμου" και υπάρχει από την Τουρκοκρατία. Οι πιστοί δυο εκκλησιών ρίχνουν ρουκέτες αυτοσχέδια πυροτεχνήματα ο ένας εναντίον του άλλου. Στην Καλαμάτα την Κυριακή του Πάσχα υπάρχει το έθιμο "ο σαϊτοπόλεμος". Οι σαΐτες είναι χαρτονένιοι σωλήνες γεμισμένοι με μπαρούτι και αρχίζουν την εκτόξευση.

Μαρίλια Μαρκάκη

Ένα ιδιαίτερο έθιμο που γνωρίζω είναι της Ηπείρου. Εκεί στον περίβολο της εκκλησίας την Κυριακή του Πάσχα χορεύουν το Καγκελάρι σχηματίζοντας έναν κύκλο και τραγουδώντας οι ίδιοι. Επίσης ένα άλλο ιδιαίτερο έθιμο που θα ήθελα να το δω από κοντά είναι το σπάσιμο των πηλινων κανατών στην Κέρκυρα την πρώτη Ανάσταση.

Γιώργος Σχετάκης

Τι χαρά μεγάλη. Ήρθε η Πασχαλιά! Εφτασαν τα κόκκινα αυγά, που συμβολίζουν τη χαρά. Κουλουρία φέρνει η γιαγιά, λέγοντας ιστορίες στα παιδιά. Για τις παλιές τις εποχές, που ήταν τόσες απλές.

Μαρία - Μαρίνα Στεφανογιάννη

ΓΙΩΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΣΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ

Η παλιά πόλη της Ορθοδοξίας

Μεγαλοπρεπείς ναοί με μακραίωνη ιστορία και μικρά εκκλησάκια κρυμμένα μέσα στα στενά. Οι ορθόδοξοι ναοί της παλιάς πόλης κουβαλάνε τη δική τους ξεχωριστή και ενδιαφέρουσα ιστορία. Μια ιστορία πολλές φορές άγνωστη για πολλούς, την οποία συνθέτουν γεγονότα και πρόσωπα άλλων εποχών. Ναοί που παρά τις περιπέτειες που πέρασαν κατά τη πολύχρονη κατοχή που έζησε η Κρήτη από διαφορετικούς κατακτητές, διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα αποτελώντας σταθερά σημεία κατάνυξης και παρηγοριάς για τους πιστούς. Σε αυτούς τους ναούς περιηγήθηκαν οι “διαδρομές” επιδιώκοντας να μοιραστούν με τους αναγνώστες τους γνωστές και άγνωστες πτυχές από την πολύχρονη ιστορία των ορθόδοξων εκκλησιών της παλιάς πόλης...

Αγιοι Ανάργυροι

Η είσοδος
του περιβόλου
της εκκλησίας.

Εξωτερική άποψη των Αγίων Αναργύρων.

Κυριολεκτικά “χωμένος” ανάμεσα στις κατοικίες βρίσκεται ο μικρός ναός των Αγίων Αναργύρων στην Επισκόπου Νικηφόρου πίσω από το Ωδείο Χανίων. Όπως επισημαίνει ο αρχαιολόγος του Γραφείου Παλιάς Πόλης του Δήμου Χανίων κ. Κ. Ψαράκης ο συγκεκριμένος ναός «αναφέρεται στην απογραφή του 1637 ως ενοριακός και ανήκε στους ιερείς Δαμιανό και Εμμανουήλ Φασουλάδες με ετήσιο εισόδημα 1000 υπερπύρων. Μετά την άλωση των Χανίων από τους Τούρκους το 1645, ήταν ο μόνος ορθόδοξος ναός μέσα στην πόλη που παρέμεινε σε λειτουργία ως τα μέσα του 19ου αιώνα (1859) και χρησιμοποιούνταν ως καθεδρικός του επισκόπου Κυδωνίας. Γύρω από το ναό υπήρχαν φιλανθρωπικά ιδρύματα, η κατοικία του επισκόπου, σχολείο και άλλα. Τα περισσότερα από τα εντυπωσιακά αυτά κτίσματα εξακολουθούν να περιβάλλουν ακόμη το ναό δίνοντας την αίσθηση της ατμόσφαιρας εκείνης της εποχής. Σύμφωνα με τον κ. Μιχάλη Ανδριανάκη πρώτα κτίστηκε το μικρότερο, καμαροσκέπαστο, ανατολικό

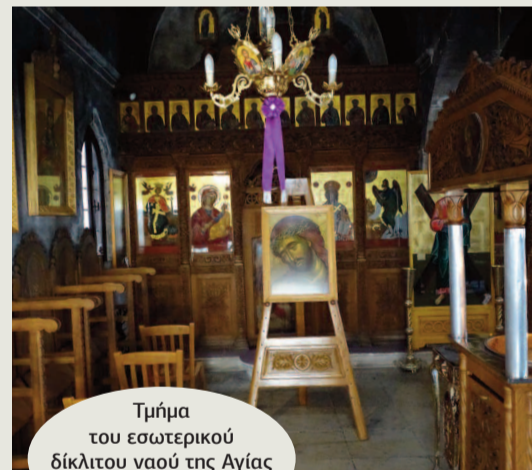
τμήμα του ναού και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε επέκταση προς τα δυτικά. Κατόπιν προστέθηκε ένα μεγαλύτερο μονόκωρο κλίτος στη βόρεια πλευρά και αργότερα, έγινε μια ακόμη επέκταση του ναού προς την κατοικία που υπήρχε στη νότια πλευρά. Το μεγαλύτερο μέρος του διακόσμου του ναού χρονολογείται ανάμεσα στο 1837 και το 1841, χρονολογίες που αναγράφονται στο επιχρυσωμένο ξυλόγλυπτο τέμπλο. Στο ναό υπάρχουν ακόμα οι σημαντικές εικόνες της Κοίμησης της Θεοτόκου και της Δευτέρας Παρουσίας, τις οποίες ζωγράφησε γύρω στα 1625 ο Χανιώτης ιερομόναχος Αμβρόσιος Εμπορος, ο πρώτος από μια σειρά ζωγράφων της δυτικής Κρήτης με επιρροές από τις φλαμανδικές χαλκογραφίες. Σύμφωνα με την επιγραφή τις εικόνες αφιέρωσαν ο Ρέκτορας των Χανίων Nicolaus Venerio και ο Γεώργιος Σταυριανός στο νέο τοπικό Άγιο Ιωάννη Ερημίτη, στον οποίο είχαν στηρίξει τις ελπίδες τους για προστασία από την Τουρκική απειλή.»

Αγία Αικατερίνη

Η αρχιτεκτονική του ναού της Αγ. Αικατερίνης έχει υστερογοτθικά στοιχεία.

Σε μικρή απόσταση από τον Άγιο Νικόλαο της Σπλάντζιας, βρίσκεται ο δίκλιτος ναός της Αγίας Αικατερίνης και του Αγίου Ιωάννη του Ερημίτη. «Η πρόσοψη του ναού είναι διαμορφωμένη με τη χρήση πεσσών και λαξευτών γείσων, ενώ τα θυρώματα επιστέφονται από γοθθίζοντα ανακουφιστικά τόξα. Εσωτερικά οι κάθετες επιφάνειες των τοίχων χωρίζονται από καμάρες με γείσο, ενώ τα κλίτη χωρίζονται από δύο τόξα που πατούν σε λαξευτούς πεσσούς στον κυρίως ναό και ένα στενό άνοιγμα στο ιερό. Σύμφωνα με τον κ. Μιχάλη Ανδριανάκη, η αρχιτεκτονική του ναού έχει μεταβατικό χαρακτήρα από τις υστερογοτθικές μορφές στο ρεύμα του μανιερισμού, γεγονός που μας οδηγεί στη χρονολόγηση στο δεύτερο μισό του 16ου αιώνα. Σε σύγκριση με τους υπόλοιπους ορθόδοξους ναούς των

Τμήμα
του εσωτερικού
δίκλιτου ναού της Αγίας
Αικατερίνης.

Χανίων, εδώ εντοπίζεται η αποδοχή του αρχιτεκτονικού διάκοσμου, ο οποίος κυριαρχεί στους καθολικούς ναούς. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας χρησιμοποιήθηκε ως φούρνος και μετέπειτα ως μηχανουργείο. Μετά την απαλλοτρίωση και αποκατάσταση του κτίσματος από την Αρχαιολογική Υπηρεσία, ο ναός αποδόθηκε στη λατρεία της Αγίας Αικατερίνης και του Αγίου Ιωάννη του Ερημίτη» λέει ο κ. Ψαράκης.

Άγιος Ελευθέριος

Από τους παλαιότερους ναούς στην παλιά πόλη αναφέρεται στην απογραφή των εκκλησιών το 1637 ως ενοριακός ναός, ιδιοκτησίας της οικογένειας Σκορδύλη - Μαραφάνη. Βρίσκεται στην οδό Γαβαλάδων και διατηρείται με αρκετές αλλοιώσεις από μεταγενέστερες χρήσεις. Στην ανατολική πλευρά υπήρχαν αρχικά αψίδες σε κάθε κλίτος, οι οποίες αργότερα καταργήθηκαν. Το επίπεδο του ναού σε σχέση με το δρόμο είναι αρκετά χαμηλότερο λόγω των μεταγενέστερων επιχώσεων. Το βόρειο κλίτος σήμερα έχει ενσωματωθεί στο ισόγειο παρακείμενης κατοικίας των χρόνων της Τουρκοκρατίας.

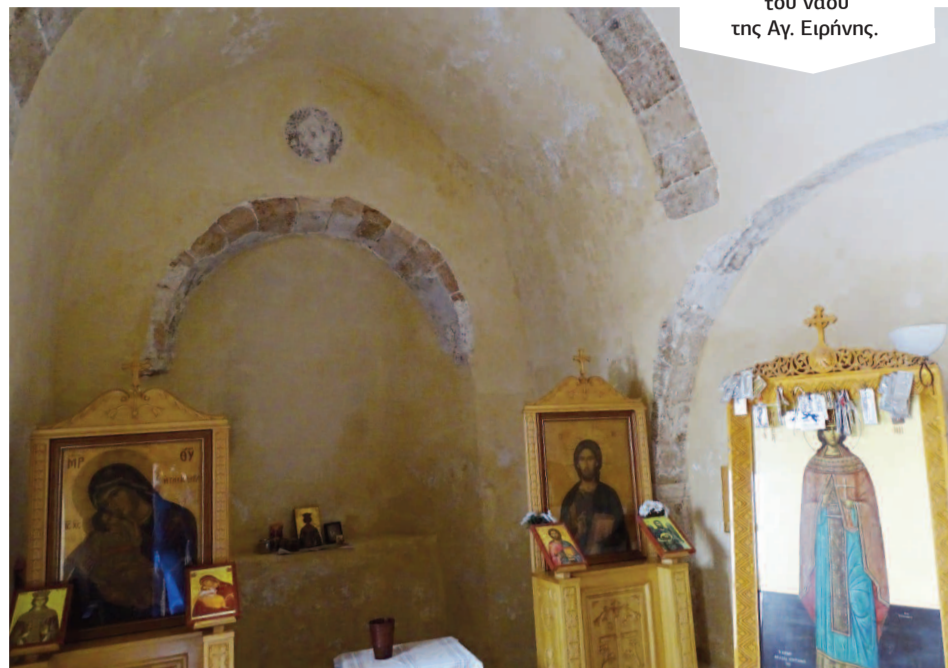
Από
τους παλαιότερους
ναούς των Χανίων, αυτός
του Αγ. Ελευθερίου
στην οδό
Γαβαλάδων.

Αγία Ειρήνη

Ενας μικρός ναός που είναι ενσωματωμένος σήμερα σε ιδιωτική κατοικία στην πλατεία Καλλινίκου Σαρπάκη είναι αυτός της Αγίας Ειρήνης. Όπως λέει ο κ. Ψαράκης «πρόκειται για δίκλιτο καμαροσκέπαστο ναό, τα κλίτη του οποίου διαχωρίζονται με τοξοστοιχία αποτελούμενη από δύο τόξα. Η καμάρα του νότιου κλίτους έχει κατεδαφιστεί και το επίπεδο της αυλής του βόρειου κλίτους έχει ανέβει σημαντικά από επικύσεις. Για πρώτη φορά ο ναός συναντάται στην απογραφή των ναών και των μονών της περιοχής των Χανίων του έτους 1637, όπου αναφέρεται ο ιερέας Δημήτριος Σκορδύλης που δαλώνει 500 υπέρπυρα ως ετήσιο εισόδημα του ναού. Κατά την τουρκοκρατία ο ναός χρησιμοποιήθηκε σαν αστυνομικός σταθμός, ενώ στην περίοδο του Μεσοπολέμου και της Κατοχής ο χώρος χρησιμοποιούνταν σαν κατάστημα τροφίμων, σύμφωνα με μαρτυρίες περίοικων». Η αποκατάσταση και ανάδειξη του συγκεκριμένου ναού έγινε από το ΕΣΠΑ της Περιφέρειας Κρήτης την περίοδο 2000-2006 και διατέθηκε το ποσό των 125.840 ευρώ.

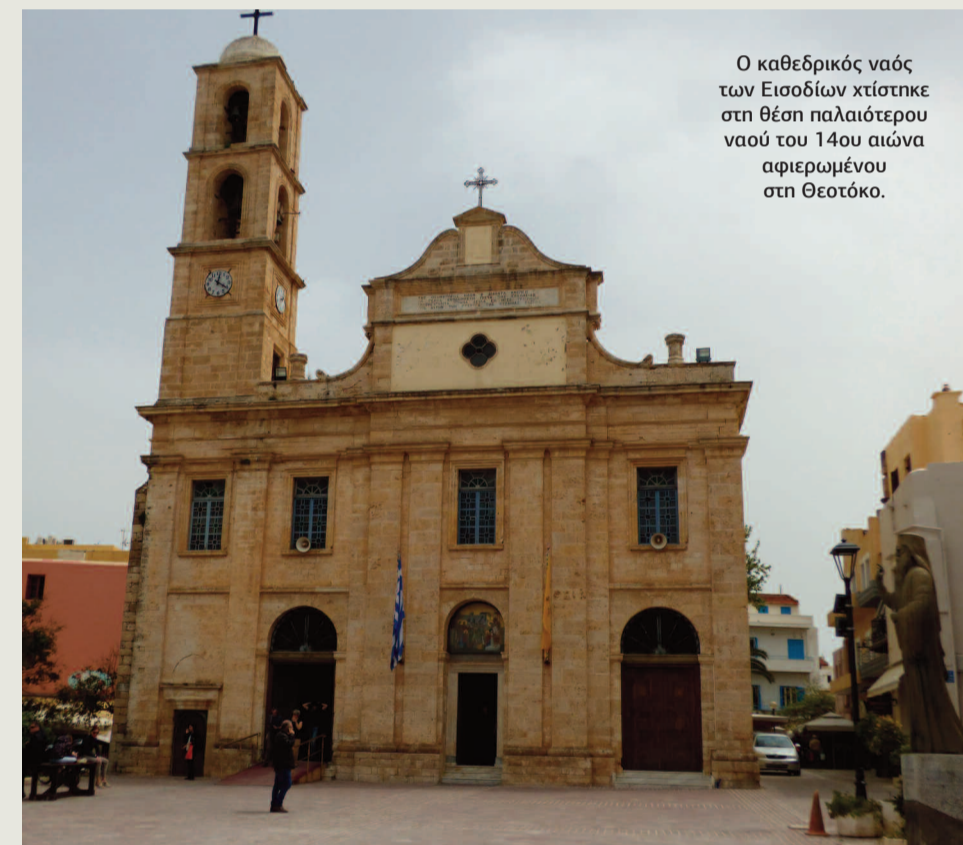

Ο μικρός ναός της Αγ. Ειρήνης.

Το εσωτερικό του ναού της Αγ. Ειρήνης.

Εισόδια της Θεοτόκου

Ο καθεδρικός ναός των Εισοδίων χτίστηκε στη θέση παλαιότερου ναού του 14ου αιώνα αφιερωμένου στη Θεοτόκο.

Ο σημερινός καθεδρικός ναός των Εισοδίων χτίστηκε στη θέση παλαιότερου ναού του 14ου αιώνα αφιερωμένου στη Θεοτόκο. Όπως τονίζει ο αρχαιολόγος του Γραφείου Παλιάς Πόλης του Δήμου Χανίων κ. Κ. Ψαράκης, μετά την κατάληψη των Χανίων από τους Τούρκους το 1645, ο ναός μετατράπηκε σε σαπωνοποιείο, ο οποίος μέχρι το 1868 φέρεται να ανήκε στον Τούρκο αξιωματούχο Μουσταφά Πασά Γκιριτλή (Κρητικό). Στον χώρο της ελαιοαποθήκης φυλασσόταν η εικόνα της Παναγίας με ακοίμητο καντήλι, σύμφωνα με διαταγή του Μουσταφά. Όταν ο Μουσταφά Πασάς έγινε πρωθυπουργός, επί σουλτάνου Μετζζίτ, η Χριστιανική Κοινότητα ζήτησε το χώρο για την ανέγερση και πάλι ναού. Ο Μουσταφά, επηρεασμένος από διάφορα προσωπικά γεγονότα, παραχώρησε το σαπωνοποιείο και συνέβαλε οικονομικά στην ανέγερση του νέου ναού. Η κατασκευή του ναού ολοκληρώθηκε το 1860 στη μορφή της τρίκλιτης βασιλικής με υπερυψωμένο το καλυμμένο από οξυκόρυφη καμάρα μεσαίο κλίτος. Τα πλάγια κλίτη καλύπτονται από σταυροθόλια και διαιρούνται καθ'

Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία του ναού, όπως οι λαξευτοί πεσσοί, τα γείσα και τα πλαίσια των ανοιγμάτων, συνδέονται περισσότερο με την παράδοση που διαμορφώθηκε στα χρόνια της Βενετοκρατίας.

ύψος από το γυναικωνίτη, ενώ στη βορειοδυτική γωνία του ναού είναι κτισμένο το ψηλό κωδωνοστάσιο. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία του ναού, όπως οι λαξευτοί πεσσοί, τα γείσα και τα πλαίσια των ανοιγμάτων, συνδέονται περισσότερο με την παράδοση που διαμορφώθηκε στα χρόνια της Βενετοκρατίας. Ο ανατολικός τοίχος του ιερού, κοσμεύεται με μεγάλες και εντυπωσιακές αγιογραφίες έργα των Γ. Καλλιτεράκη, Γ. Σταυράκη, Ε. Τριπολιτάκη και Δ. Κοκότση.

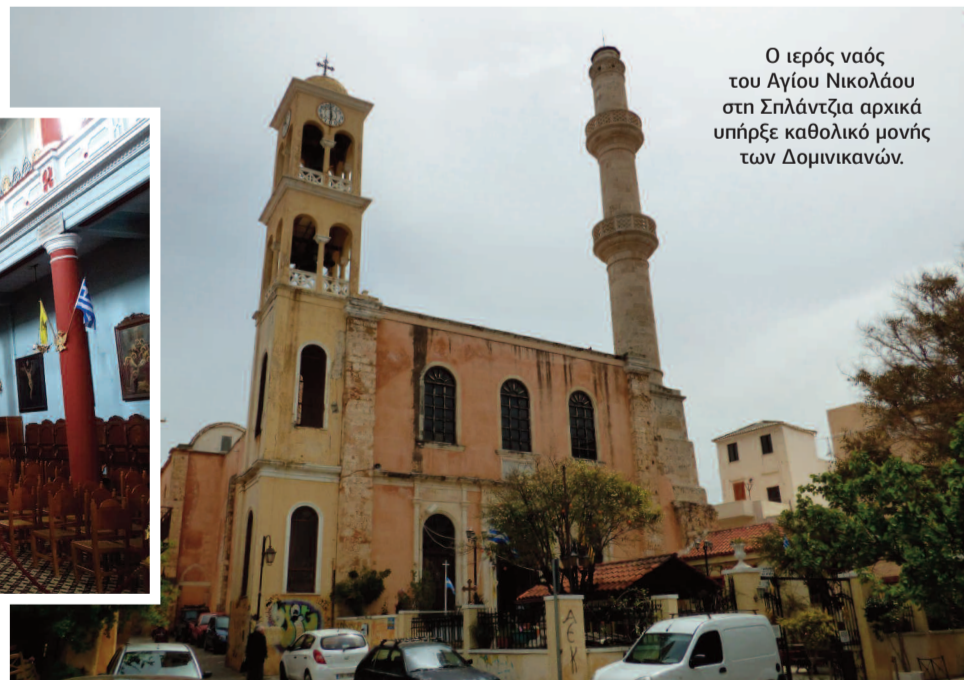
Αγιος Νικόλαος Σπλάντζιας

Στην καρδιά της Σπλάντζιας δεσπόζει ο Ιερός Ναός του Αγίου Νικολάου. Μια εκκλησία που, όπως λέει ο επίτιμος έφορος Αρχαιοτήτων Μιχάλης Ανδριανάκης, χτίστηκε στις αρχές του 14ου αιώνα σαν καθολικό μονής των Δομινικανών από Δομινικανούς της Μονής του Αγίου Πέτρου στο Ηράκλειο. «Εκείνη την εποχή η περιοχή που χτίστηκε ήταν εκτός πόλεως καθώς η πόλη ήταν μέσα στο Καστέλι μόνο», σημειώνει ο κ. Ανδριανάκης και προσθέτει για την αρχιτεκτονική της εκκλησίας πως είναι μια βασιλική, ενώ ο κυρίως ναός αρχικά ήταν ξυλόστεγος και το ανατολικό μέρος ήταν στεγασμένο με γοθτικού τύπου σταυροφόρια. Το συγκρότημα του μοναστηριού, του οποίου σώζεται ένα μέρος μέχρι τις μέρες μας, ήταν χτισμένο στη βόρεια πλευρά. Σήμερα η οδός Ρούσου Βουρδουμπά που έχει ανοιχτεί διέρχεται μέσα από το παλιό μοναστήρι. Η κυρία είσοδος στον ναό για τον κόσμο ήταν από τη μεριά της σημερινής πλατείας της Σπλάντζιας, ενώ οι μοναχοί έμπαιναν από τη βορεινή πλευρά όπου σώζεται ακόμα η είσοδος. Επίσης, στην αρχική μορφή της το καμπαναριό της εκκλησίας βρισκόταν στη βορειανατολική πλευρά, όπως αποτυπώνεται σε πολλούς παλι-

Στην αρχική του μορφή ο ναός ήταν ξυλόστεγος. Μεταπολεμικά, ωστόσο, η ξύλινη στέγη καθαιρέθηκε και αντικαταστάθηκε από μιατσιμεντένια κατασκευή.

ούς χάρτες. Αργότερα, όταν κατέλαβαν την Κρήτη οι Οθωμανοί, η καθολική εκκλησία έγινε το κεντρικό τζαμί των Χανίων και ονομάστηκε "Χιονκάρ τζαμισί" που σημαίνει το τζαμί του ηγεμόνα. Εκείνη την εποχή, τον 17ο αιώνα, χτίστηκε και ο μιναρές που διατηρείται μέχρι σήμερα και ο οποίος χαρακτηρίζονταν από τους δύο εξώστες, δείγμα ότι επρόκειτο για τζαμί ανώτερης τάξης. Παράλληλα, στην πλατεία κατασκευάστηκε η υπόγεια κρήνη, όπου

Ο ιερός ναός του Αγίου Νικολάου στη Σπλάντζια αρχικά υπήρξε καθολικό μονής των Δομινικανών.

υπήρχαν τα βενετσιάνικα υδραγωγεία, και όπου πήγαιναν οι πιστοί και έκαναν την τελετουργική νίψη πριν μπούνε στο τζαμί. Αξίζει να σημειωθεί ότι επί τουρκοκρατίας η Σπλάντζια αποτελούσε την καρδιά της οθωμανικής κοινότητας. Ο ναός του Αγίου Νικολάου έγινε χριστιανικός το 1918. Πριν γίνει η επίσημη αναχώρηση των μουσουλμάνων από την Κρήτη έγινε κατάληψη

από τους χριστιανούς και μετατράπηκε σε ορθόδοξη εκκλησία. Μεταπολεμικά προστέθηκε το σημερινό καμπαναριό και η ξύλινη στέγη αντικαταστάθηκε από τηντσιμεντένια κατασκευή. Την πρώτη δεκαετία του νέου αιώνα έγινε από την Αρχαιολογία η αποκατάσταση της εξωτερικής όψης της εκκλησίας στην αρχική της μορφή.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΟΥΝΑΚΗΣ*

Πασχαλινή Πανσέληνος και Πάσχα

Από τα πρώτα σχεδόν έτη μετά την Ανάσταση του Χριστού (21/4/26 ή 9/4/30 ή 5/4/33 μ.Χ., οι γνώμες διίστανται) υπήρχαν διαφορές μεταξύ των Χριστιανών στο πότε θα πρέπει να εορτάζεται το μεγάλο γεγονός της Ανάστασης του Χριστού.

Οι διαφορές αυτές μεγάλωναν όσο περνούσαν τα χρόνια και μερικές φορές οξύνονταν, δημιουργώντας έριδες μεταξύ των Χριστιανών. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής ήταν η Α΄ Οικουμενική σύνοδος που έγινε στην Νίκαια (Ιζνικ) της Βιθυνίας το 325 μ. Χ. να ασχοληθεί, μεταξύ άλλων, και με την ημερομηνία του Πάσχα

Από τα πρώτα σχεδόν έτη μετά την Ανάσταση του Χριστού (21/4/26 ή 9/4/30 ή 5/4/33 μ.Χ., οι γνώμες διίστανται) υπήρχαν διαφορές μεταξύ των Χριστιανών στο πότε θα πρέπει να εορτάζεται το μεγάλο γεγονός της Ανάστασης του Χριστού. Οι διαφορές αυτές μεγάλωναν όσο περνούσαν τα χρόνια και μερικές φορές οξύνονταν, δημιουργώντας έριδες μεταξύ των Χριστιανών. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής ήταν η Α΄ Οικουμενική σύνοδος που έγινε στην Νίκαια (Ιζνικ) της Βιθυνίας το 325 μ. Χ. να ασχοληθεί, μεταξύ άλλων, και με την ημερομηνία του Πάσχα

Η Σύνοδος αυτή, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι Εβραίοι εόρταζαν το δικό τους Πάσχα (Νομικόν Πάσχα: γιορτή που γίνεται σε ανάμνηση της απαλλαγής τους από την αιγυπτιακή αιχμαλωσία,) κατά την ημέρα της Πανσελήνου που γινόταν αμέσως μετά την εαρινή ισημερία και επειδή ο Χριστός αναστήθηκε την πρώτη ημέρα μετά την εορτή του εβραϊκού Πάσχα (ήταν τότε Σάββατο), δηλαδή την επομένη της εαρινής πανσελήνου, καθόρισε τον εξής κανόνα:

Το Χριστιανικό Πάσχα πρέπει να εορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την Πανσέληνο που θα γίνει κατά την ημέρα της εαρινής ισημερίας ή μετά από αυτήν. Αν η πανσέληνος γίνει Κυριακή τότε το Πάσχα θα εορτάζεται την επομένη Κυριακή.

Το τελευταίο έγινε για να μην συμπίπτει ποτέ το χριστιανικό με το εβραϊκό Πάσχα.

Η πανσέληνος που συμβαίνει αμέσως μετά την εαρινή ισημερία ή κατά την εαρινή ισημερία (21 Μαρτίου), λέγεται και πανσέληνος του Πάσχα ή **πασχαλινή πανσέληνος**. Η πανσέληνος αυτή αποτελεί το κομβικό σημείο για την ημερομηνία του Πάσχα και σε αυτήν οφείλεται η διαφορετική ημερομηνία εορτασμού του Πάσχα σε ορθόδοξους και Καθολικούς.

Μάλιστα, η Α΄ Οικουμενική σύνοδος ανέθεσε στον Πατριάρχη της Αλεξάνδρειας της Αιγύπτου, πόλη στην οποία άκμαζε η Αστρονομία

τα χρόνια εκείνα, να φροντίσει τον καθορισμό της πανσελήνου του Πάσχα και κατ' επέκταση την ημερομηνία του Πάσχα για όλες τις χριστιανικές εκκλησίες.

Δεχόμενοι λοιπόν την απόφαση της συνόδου, γίνεται φανερό ότι η ημερομηνία εορτασμού του Πάσχα είναι πλέον **μόνο θέμα Αστρονομικό - Μαθηματικό** και όχι θεολογικό ή εκκλησιαστικό.

Στην Αλεξάνδρεια όμως, για τον προσδιορισμό των μελλοντικών πανσελήνων, όπως και των άλλων φάσεων της Σελήνης, χρησιμοποιούσαν τότε τον **Κύκλο του Μέτωνα**, σύμφωνα βέβαια και με το **Ιουλιανό (παλιό) ημερολόγιο** (π.π.), που είχε καθιερωθεί το 46 π.Χ. από τον Ιούλιο Καίσαρα.

Ο Αθηναίος Αστρονόμος **Μέτων** (432 π.Χ.) είχε ανακαλύψει ότι 235 (συνολικοί) μήνες ισοδυναμούν με 19 (τροπικά) έτη. **Συνοδικός μήνας** είναι το χρονικό διάστημα μεταξύ δυο διαδοχικών ομωνύμων φάσεων της Σελήνης (π.χ. μεταξύ δυο πανσελήνων ή μεταξύ δυο πρώτων τέταρτων) και είναι ίσος με 29,530588 ημέρες, ενώ το **Τροπικό έτος**, είναι το χρονικό διάστημα ανάμεσα σε δυο διαδοχικές διαβάσεις του ήλιου από το εαρινό ισημερινό σημείο (εαρινή ισημερία) (κατά την φαινόμενη ετήσια κίνηση του ήλιου πάνω στην εκλειπτική) και είναι ίσο με 365,242199 ημέρες.

Αυτή η περίοδος των 19 τροπικών ετών ή 6940 ημερών περίπου, ονομάστηκε **κύκλος του Μέτωνα** ή κύκλος της Σελήνης. Ο κύκλος αυτός είναι πρακτικά χρήσιμος διότι, αν καταγράψουμε τις ημερομηνίες των φάσεων της σελήνης επί 19 συνεχόμενα έτη, οι φάσεις θα επανέρχονται στις ίδιες ημερομηνίες και κατά την ίδια σειρά στα επόμενα 19 έτη κ.ο.κ.

Όμως ο κύκλος του Μέτωνα παρουσιάζει κάποιο σφάλμα. Η περίοδος των 235 συνολικών μηνών (235Χ29,530588=

6939,688180 ημερών) δεν είναι ακριβώς ίση με 19 τροπικά έτη που έχουν 19Χ365,242199= 6939,601781 ημέρες, αλλά μεγαλύτερη κατά 0,086399 ημέρες ή 2 ώρες 4 λεπτά και 25 δευτερόλεπτα.

Το σφάλμα αυτό έχει συγκεντρωθεί από το 325 μ.Χ. και είναι -στον αιώνα μας - 4 ημέρες.

Με βάση λοιπόν τον κύκλο του Μέτωνα σχηματίσθηκε (από τους Αλεξανδρινούς αστρονόμους) ο πίνακας των πανσελήνων του Πάσχα, δηλαδή των μετά την 21^η Μαρτίου Ιουλιανού ημερολογίου πανσελήνων, που ακόμη και σήμερα χρησιμοποιούν οι ορθόδοξοι Χριστιανοί, άλλοι αυτούσιο (π.χ. Ρώσοι) και άλλοι (π.χ. εμείς οι Έλληνες) σε σχέση και με το Νέο (Γρηγοριανό) ημερολόγιο.

Εν τω μεταξύ, **το 1582 μ.Χ., η Καθολική εκκλησία καθιέρωσε το νέο (Γρηγοριανό) ημερολόγιο (v.n.)** (αυτό που έχουμε σήμερα και εμείς στην Ελλάδα) για να διορθώσει τα συσσωρευμένο λάθος-καθυστέρηση του παλαιού (Ιουλιανού) ημερολογίου (π.π.) που ήταν τότε 10 ημέρες.

Η διόρθωση αυτή έχει ως αποτέλεσμα η εαρινή ισημερία να συμβαίνει στις 21 Μαρτίου v.n. και επομένως είναι πολύ κοντά στην αστρονομική, η οποία άλλοτε είναι στις 21 και άλλοτε στις 20 Μαρτίου. Η ορθόδοξη εκκλησία, για διαφόρους λόγους που δεν έχουν σχέση με την επιστημονική αλήθεια αλλά κυρίως με την παράδοση, δεν δέχτηκε αμέσως την ρύθμιση αυτή και ορισμένοι ορθόδοξοι χριστιανοί (οι παλαιοημερολογίτες) συνεχίζουν κανονικά μέχρι σήμερα να χρησιμοποιούν το π.π.. Σήμερα το λάθος- καθυστέρηση είναι 13 ημέρες και σε κάθε 400 χρόνια θα αυξάνεται κατά 3 ημέρες

Η Ελληνική πολιτεία το 1923 δέχθηκε το v. n., όπως και η εκκλησία της Ελλάδας το 1924, αλλά χωρίς μετακίνηση του Πασχαλίου και των κινητών εορτών που εξακολουθεί να τα συνδέει με το π.π.. Το τελευταίο βέβαια έγινε κυρίως για να μην διαταραχθεί η ενότητα του κοινού εορτασμού (έστω και σε διαφορετική ημερομηνία) του Πάσχα από τους ορθόδοξους χριστιανούς ανά τον κόσμο, αλλά και για να μην δημιουργηθεί σύγχυση και σάλος σε ορισμένα λαϊκά στρώματα, δεδομένου ότι ήδη υπήρχαν μεγάλες αντιδράσεις από την πολιτειακή καθιέρωση του v.n. το 1923.

Έτσι άρχισαν οι διαφορετικές ημερομηνίες του Πάσχα στην χώρα μας (και σε όσες χώρες έχουν όμοιες ρυθμίσεις). Αυτές οφείλονται στα δυο σφάλματα στα οποία στηρίζεται ο υπολογισμός της ημερομηνίας του ορθόδοξου Πάσχα:

α) Ημερολογιακό σφάλμα: Χρησιμοποιεί το παλιό ημερολόγιο για τον προσδιορισμό της εαρινής ισημερίας (και κατά συνέπεια της πασχαλινής πανσελήνου) που στον αιώνα μας είναι 13 μέρες αργότερα.

β) Σεληνιακό σφάλμα: Χρησιμοποιεί τον κύκλο του Μέτωνα για την εύρεση των πανσελήνων, ο οποίος έχει ήδη συγκεντρωμένο σφάλμα 4 ημερών, δηλαδή δίνει την Μετώνια (ή Ιουλιανή) πανσέληνο 4 μέρες αργότερα από την Γρηγοριανή πανσέληνο (η οποία είναι πολύ κοντά στην αστρονομική).

Ας δούμε όμως αν και πως επιδρούν τα δυο αυτά σφάλματα στην ημερομηνία εορτασμού του φετινού Πάσχα (2019) για να καταλάβουμε τι ακριβώς συμβαίνει.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς και τις πάγιες ρυθμίσεις (αλγόριθμο) του π. π. και Σεληνδρομίου, η φετινή Μετώνια (ή Ιουλιανή) πανσέληνος του Μαρτίου είναι στις 11 π.π. (24/3 v.n., αστρονομική στις 21/3 v.n.). Την πανσέληνο αυτή η ορθόδοξη εκκλησία δεν την θεωρεί πασχαλινή, αφού είναι πριν από την 21 Μαρτίου π.π. (3 Απριλίου με το v.n.), δηλαδή πριν την εαρινή ισημερία κατά το π. π.. Έτσι η αμέσως επόμενη πανσέληνο, που είναι 30 ημέρες μετά (όπως πάγια έχει καθιερωθεί), δηλαδή στις 10 Απριλίου 2019 π.π. (ή 23 Απριλίου v.n., αστρονομική στις 19/4), την θεωρεί ασφαλώς ως πασχαλινή, οπότε το ορθόδοξο Πάσχα είναι την αμέσως επόμενη Κυριακή 15 Απριλίου π.π. για τους παλαιοημερολογίτες ή 28 Απριλίου v.n. για όσους ακολουθούν το v.n..

Από την άλλη η καθολική εκκλησία, υπολογίζει την πανσέληνο στηριζόμενη στην Μετώνια πανσέληνο, αλλά λαμβάνει υπόψη τόσο το v.n. για την εαρινή ισημερία, όσο και το (Σεληνιακό) σφάλμα του κύκλου του Μέτωνα για τον προσδιορισμό της πασχαλινής πανσελήνου. Με αυτές τις διορθώσεις πετυχαίνει η πασχαλινή πανσέληνος (ας την πούμε Γρηγοριανή) να είναι πάρα πολύ κοντά στην αστρονομική (το πολύ 1 ημέρα διαφορά στον αιώνα μας, ενώ η Μετώνια 4 ημέρες):

Η Μετώνια πανσέληνος της 11^{ης} Μαρτίου π.π. 2019, λόγω του λάθους του κύκλου του Μέτωνα που αναφέραμε παραπάνω, δίνεται 4 μέρες αργότερα-στον αιώνα μας- από αυτή που έπρεπε να είναι και αυτό το λαμβάνουν υπόψη οι καθολικοί και θεωρούν φέτος ότι η πανσέληνος δίνεται στις 7 Μαρτίου π.π. ή 20 Μαρτίου v.n. 2019, η οποία βέβαια δεν είναι πασχαλινή. Έτσι η αμέσως επόμενη, πάντα μετά από 30 ημέρες (όπως στο ορθόδοξο Πάσχα), αλλά κατ' εξαίρεση για ορισμένα έτη όπως τυχαίνει φέτος (2019) μετά από 29 ημερές, δηλαδή στις 18 Απριλίου (αστρονομική στις 19/4) είναι η πασχαλινή και έτσι το φετινό καθολικό Πάσχα είναι την αμέσως επόμενη Κυριακή 21 Απριλίου.

Αν και το π.π. κάνει λάθος όταν θεωρεί ως ημέρα εαρινής ισημερίας την 3^η Απριλίου v.n., αφού αστρονομικά είναι στις 21 (ή 20 όπως φέτος) Μαρτίου v.n., φέτος το λάθος αυτό δεν επιδρά στην ημερομηνία εορτασμού του ορθόδοξου Πάσχα. Το ημερολογιακό σφάλμα επιδρά μόνο αν η Γρηγοριανή και η Μετώνια πανσέληνος συμβούν -τουλάχιστον στον αιώνα μας- από 21 Μαρτίου μέχρι και 2 Απριλίου v.n., οπότε οι μεν καθολικοί την θεωρούν πασχαλινή, ενώ δεν την θεωρούν οι ορθόδοξοι (αφού είναι πριν τις 21/3 π.π.) με αποτέλεσμα ο εορτασμός του ορθόδοξου Πάσχα να γίνεται μετά την δεύτερη εαρινή πανσέληνο, κατά παράβαση του κανόνα της Νίκαιας! Στην περίπτωση αυτή το ορθόδοξο Πάσχα εορτάζεται αργότερα κατά 4- 5 εβδομάδες από το καθολικό Πάσχα. Αυτό θα συμβεί π.χ. το 2021 όπου η Γρηγοριανή πασχαλινή πανσέληνος είναι στις 28 Μαρτίου και η Μετώνια (όχι πασχαλινή) την 1 Απριλίου v.n. (καθολικό Πάσχα 4/4 και ορθόδοξο 2/5, διαφορά 4 εβδομάδες). Στις

Σημείωση: Οι ημερομηνίες είναι με το v.n. και όσες είναι σε παρενθέσεις είναι σε ημέρες Μαρτίου, ενώ οι άλλες σε μέρες Απριλίου. Αν η ημερομηνία του Ο.Π. υπερβαίνει το 30, αφαιρούμε 30 και έχουμε ημερομηνία Μαΐου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕΡΙΚΩΝ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΩΝ ΠΑΣΧΑ
Ο.Π. : Πάσχα ορθοδόξων , Κ.Π. : Πάσχα καθολικών-διαμαρτυρομένων

Έτος	Ο. Π.	Κ. Π.	Έτος	Ο. Π.	Κ. Π.
2019	28	21	2029	8	1
2020	19	12	2030	28	21
2021	32	4	2040	36	1
2022	24	17	2050	17	10
2023	16	9	2060	25	18
2024	35	(31)	2070	34	(30)
2025	20	20	2080	14	7
2026	12	5	2090	23	16
2027	32	(28)	2437	33	(22)
2028	16	16	2698	24	24

άλλες περιπτώσεις, όπως φέτος αλλά και του χρόνου, η διαφορά- τουλάχιστον για τον αιώνα μας- είναι το πολύ μια βδομάδα αργότερα το ορθόδοξο Πάσχα (12-19/4/2020) και αυτό είναι συνέπεια του Σεληνιακού σφάλματος. Ειδικά φέτος, έχουμε 4+1 ημέρες αργότερα την Μετώνια πασχαλινή πανσέληνο από την Γρηγοριανή (18/4 Πέμπτη - 23/4 Τρίτη), οι οποίες τυχαίνει να συμβαίνουν σε διαφορετικές εβδομάδες. Αν έφεψταν στην ίδια εβδομάδα θα είχαμε κοινό εορτασμό, όπως θα συμβεί π.χ. το 2025 όπου οι πασχαλινό πανσέληνοι συμβαίνουν στις 13 (Κυριακή, Γρηγοριανή) και 17 (Πέμπτη, Μετώνια) Απριλίου και το κοινό Πάσχα είναι στις 20 Απριλίου.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι ο τρόπος που υπολογίζεται η ημερομηνία του ορθόδοξου Πάσχα, μπορεί να είναι σύμφωνος την "παράδοση", αλλά παραβιάζεται ο κανόνας της Νίκειας, που ορίζει ο εορτασμός να γίνεται την πρώτη Κυριακή μετά την εαρινή πανσέληνο. Για να γίνει φανερό το μέγεθος του προβλήματος αναφέρουμε ότι αν εξακολουθήσει η ορθόδοξη εκκλησία να στηρίζεται στο παλιό ημερολόγιο για να υπολογίζει την ημερομηνία του Πάσχα, κάθε 400 χρόνια η πιο απομακρυσμένη ημερομηνία του Πάσχα θα μετατίθεται 3 ημέρες αργότερα και θα 'ρθει χρόνος που το Πάσχα θα εορτάζεται ακόμη και τον... Ιούνιο. Για παράδειγμα, το...2705 το Ορθόδοξο Πάσχα θα εορταστεί στις...14 Μαΐου! (ενώ το Καθολικό στις 2 Απριλίου).

Ας σημειωθεί ότι **από την ημερομηνία του Πάσχα εξαρτώνται πάρα πολλές κινητές γιορτές**, σχεδόν το 1/3 του χριστιανικού εορτολογίου που αρχίζουν 70 μέρες πριν με Κυριακή του Τελώνου και Φαρισαίου) και λήγουν 56 μέρες μετά την ημερομηνία του Πάσχα, με την Κυριακή των Αγίων Πάντων. (π.χ. Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως 28 μέρες πριν το Πάσχα, Αγίου Πνεύματος 50 μέρες μετά το Πάσχα κ.τ.λ.) γεγονός που δείχνει την σπουδαιότητα της ημερομηνίας του, τόσο στο Ορθόδοξο όσο και στο Καθολικό εορτολόγιο, εκτός βέβαια του ότι είναι η κορυφαία εορτή της Χριστιανοσύνης.

Εξίζει εδώ να αναφέρουμε και την γνώμη του **αξιόμνηστου Αρχιεπισκόπου Αθηνών Χριστόδουλου**, ο οποίος αν και δεν πρότεινε αλλαγή στον υπολογισμό της ημερομηνίας του Ορθόδοξου Πάσχα, στη πολύ σχολαστική διδακτορική του διατριβή, με θέμα την ημερομηνία του Πάσχα από θεολογικής και εκκλησιαστικής πλευράς, αναφέρει σχετικά:

«αξιοσημείωτων τυγχάνει το γεγονός ότι η Α΄ Οικ. Σύνοδος, θελήσασα να ορίση την ημέραν εορτασμού του Πάσχα, δεν ώρισε μήνας και ημέρας του Ιουλιανού Ημερολογίου, αλλ' έθετο ως σταθεράν βάσιν του υπολογισμού την εαρινήν ισημερίαν, δηλ. ώρισε τα κατά τον εορτασμόν ουκί ημερομηνιακώς, αλλ' αστρονομικώς, και τούτο διότι το κανονικώς ενδιαφέρον δεν είναι η ημερομηνία, αλλ' η ισημερία».

Παλιότερα, **το 1923, στην τότε κοινωνία των Εθνών, έγιναν διάφορες προτάσεις για τον κοινό εορτασμό του Πάσχα που όμως δεν καρποφόρησαν.**

Πάντως, μια πρόταση φαίνεται να συγκεντρώνει την προτίμηση πολλών και ίσως να έχει μέλλον: η πασχαλινή πανσέληνος να προσδιορίζεται σύμφωνα με τις σύγχρονες αστρονομικές παρατηρήσεις, όπως σαφώς δέχθηκε και η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος.

Το 1977 συνήλθε στην Γενεύη το Μεγάλο Συνέδριο των Ορθοδόξων Εκκλησιών για το θέμα της Ημερομηνίας του Πάσχα. Ο Καθηγητής Αστρονομίας Γ. Κοντόπουλος, εκπροσωπώντας από επιστημονικής πλευράς, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, είχε προτείνει:

«Ο Υπολογισμός της ημερομηνίας του ορθόδοξου Πάσχα θα πρέπει να διορθωθεί το ταχύτερο δυνατόν. Μια από τις δυνατότητες θα ήταν να υιοθετηθεί το σημερινόν Γρηγοριανόν ημερολόγιο. Μια πλέον ακριβής λύση θα ήταν να ακολουθήσουμε τον ακριβή προσδιορισμό της εαρινής πανσελήνου».

Ας ελπίσουμε λοιπόν ότι κάποτε θα τολμήσουν οι εκκλησιαστικές ηγεσίες των Χριστιανών, να προωθήσουν το θέμα αυτό και έτσι **να συνεορτάζουν το Πάσχα**, τουλάχιστον όλοι οι Χριστιανοί που ακολουθούν το νέο ημερολόγιο όπως γίνεται π.χ. τα Χριστούγεννα...

Καλό Πάσχα και Χρόνια Καλά

* Ο Δημήτρης Ι. Μπουανάκης είναι Καθηγητής Μαθηματικών, επ. Σ.Σ.Μ.

Κείνο το Πάσχα... με τον Στέφανο...

Χρόνια πολλά ήντονε φευγάτοι και να λαχταρούσαν την πατρίδα.

Η Λένη, γεννημένη Αμερική, μεγαλωμένη με βάσανα κι αγώνα από τους δυο γονιούς της, Γιώργη και Μιχαλία. Είκοσι χρόνια αυτοί ήντουσαν στη Νέα Υόρκη ερχομένοι από χωριό της Καλαμάτας. Σε δρόμους διαλεγμένους, πολυσύχναστους στεκόντουσαν μαζί μ' ένα τροχήλατο καρτόσι με κάρβουνα και διάφορα φαγώσιμα γιομάτο.

Αναμμένα κάρβουνα είκανε και ψήνανε καλαμπόκια, χάμπουρκερ, λουκάνικα και λαχταριστά για τους Αμερικάνους σουβλάκια. Κρύο, χιονιάς και ζέστη, με υγρασία, δυσβάσταχτες μέρες στεκόντουσαν στο πεζοδρόμιο το ευρύχωρο και στη θράκα ψήνανε. Μοσκομύριζε απ' άκρη ως άκρη ο δρόμος και γύρω τα μεγάλα σπίτια. Πολύ δουλειά, σκληρή δουλειά, μα και τα δολάρια μαζεμένα κάθε μέρα.

Κι ο Γιακουμής, από Ελλάδα ερχομένος όκι και πολλά χρόνια, στο μεγάλο χωνευτήρι, τη Νέα Υόρκη, από ανέχεια που η μικροχίρα μάνα του τον έβαλε μαθητευόμενο τσαγκάρι γιατί μπάλα έπαιζε σαν παιδί κι απόμεινε μετεξεταστέος. Κι ο νόμος ο δικός της απαράβατος. «Όποιος χάσει μαθήματα, θα σταματήσει το γυμνάσιο και πρόβατα θα βόσκει» έλεγε, το πίστευε κι εφάρμοσέ το στο φουκαρά το Γιακουμή, που ως τα βαθιά γεράματα του με παράπονο έλεγε, «είμαι αδερφός δευτέρας κατηγορίας» στους άλλους τρεις που, μπάλα δεν πέσανε και σκολεία πολλά τελειώσανε.

Σε εργοστάσιο δούλευαν κι οι δυο, ο Γιακουμής κι η Λένη. Γνωρίστηκαν, αγαπήθηκαν και βάλανε το στεφάνι. Δουλειά πολλή, δολάρια πολλά, καλή ζωή κι ένα κοπέλι εκάμαν.

Λαχτάρισαν πολύ, πατρίδα και μπτέρα, κι αποφασίσανε να έρθουνε για Πάσχα στην πατρίδα. Γύρω στο 1970.

Στου αδερφού τους, του Φάνη, με τα λεφτά τα μπόλικα, θά μένανε, μα ζήτησαν στου πιο μικρού, του φουκαρά του Στέφανου, να κάνουνε Ανάσταση, μια και νοικοκύρης ήτανε και κρατούσε την παράδοση που από πολύ μικροί, όλοι μαζί, διπλοποτισμένοι στο χαμπλό σοφρά τρώγανε μετά απ' την Ανάσταση συκώτι τηγανητό, αυγά κόκκινα και το πιο νόστιμο κι ελκυστικό, πανέμορφο πατσά με αυγολέμονο. Και πού το θυμηθήκανε, οι ευλογημένοι!

—Στέφανε εσύ μονάχα ξέρεις να κάνεις πατσά να φάμε της Ανάστασης το βράδυ,

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΜΒΥΣΕΛΛΗΣ

του είκανε λαχταριστοί κι ανυπόμονοι.

Έξυσε το κεφάλι του, συμφώνησε ο μικρός αδερφός, Μεγάλη Πέμπτη απόγεμα, μια και δυο, στην κεντρική αγορά για εντόστια, σκόρδα κι όλα τα χρειαζόμενα. Τα έβαλε ψυγείο, πέρασε η νύχτα, την άλλη μέρα πρωί πρωί, στο υπουργείο υπάλληλος που ήτανε κάτι να κάνει και γρήγορα γύρισε τρεχάτος να τα ετοιμάσουν όλα, μαζί με τη γυναίκα του την Ερωφίλη, μια και μόνη της, δεν τα κατάφερνε στην πατσά, λέει.

Μα ως πήγε σπίτι, βλέπει τη γυναίκα και τη μικρή κόρη τους με πυρετό στο κρεβάτι. Στεναχωρήθηκε πολύ, μα και το χατίρι του Γιακουμή να χαλάσει χρονιάρες μέρες, δεν μπορούσε. Βάλθηκε, ολόμονος, μια να τρέχει στους αρρώστους και μια στην κουζίνα. Έπλυνε σχολαστικά κοιλιά και εντεράκια, κι ας έλεγαν πως νόστιμη βγαίνει η πατσά πολύ καθαρή αν δεν ήταν. Αυτός, λεπτομερώς τα καθάρισε τα έπλυσε και τα έβαλε στη χύτρα μια και βιαζόταν να τελειώσει να πάει και στο φαρμακείο. Μεγάλη Παρασκευή απόψε, κοντοζύγωνε το μεσημέρι, έπρεπε ως το βράδυ να τελειώσει. Την άλλη μέρα, ο Γιακουμής κι η Λένη, θα ερχόντουσαν, να παν και στην εκκλησιά μαζωμένοι.

Μα ξάφνου, σεισμός λες κι έγινε, μια έκρηξη κούνησε το σπίτι ολάκερο, θαρρείς, και σαν τρελός τρέχει στην κουζίνα. Τι να δει. Η χύτρα με τα πολλά εντόστια και λίγο το νερό, έφραξε, κι η βαλβίδα ανακούφισης, μπασμ, πετάχτηκε ως το ταβάνι μετατρέποντας την κουζίνα σε θάλαμο αερίων.

Τι να κάνει ο φουκαράς, γυναίκα και κοριτσάκι άρρωστα, και περιμένανε αντιβιοτικό ως τους συμβούλεψε η γειτόνισσά τους, η Πούπα, Ιταλιάνη από τη Φλωρεντία, χρόνια παντρεμένη με αρχιτέκτονα καλοβαλμένο στην Αθήνα.

Αφήκε όλα να στάζουν και να μυρίζουν πατσαλίκια χωρίς το σκορδοστούπι, τρέχει στο φαρμακείο, παίρνει τα φάρμακα και πίσω στην κουζίνα να καθάρισε. Μα τι να καθάρισε που καθαρισμό δεν είχαν, κι αυτός άμαθος στη δουλειά ετούτη; Θέλησε η γυναίκα του να σπκωθεί απ' το κρεβάτι να βοηθήσει δεν την άφησε.

—Εσύ κι η μικρή εδώ, πάρτε τα φάρμακα και μην κουνήσετε. Αύριο θα έρθει ο Γιακουμής με τη Λένη, να είστε καλά για την Ανά-

σταση.

Κι έτσι, μονάχος του, λέρωνε και καθάριζε, σκουπίζε κι ασκούπιστα απομένανε, τα φασκελοκουκούλωσε, πήρε το μισόδειο πορτοφόλι, άντε πάλι στην κεντρική κρεαταγορά στην οδό Αθηνάς, για καινούργια πατσαλίκια.

Μην τα πολυλογώ, βράδιασε, γυναίκα και κοριτσάκι κοιμήθηκαν, αυτός έφαγε λίγο χαλβά και πετιμέζι με λάδι, ανασκουμπώθηκε όχι για να μαλώσει, μα για να βαλθεί πάλι σε καινούργιο καθάρισμα, πλύσιμο ξαναπλύσιμο (κι ας του λέγανε πως η πατσά είναι πιο νόστιμη αν είναι λίγο βρώμικη, δεν τον πείθανε) τρίψιμο και ξανατρίψιμο, γινήκανε άσπρα αστραφτερά σαν τα μαυρισμένα δόντια του. Δεν τα ξανάβαλε στη χύτρα, που σκεφτότανε να την πετάξουν την άλλη μέρα αν δεν γρνιαζε η γυναίκα του, και βολεύτηκε με την συνηθισμένη κατασάρολα. Το πόσες ώρες βράζανε δε θυμότανε να μου πει, όμως θυμότανε καλά, πως όλη την νύχτα δεν έκλεισε μάτι, γιατί ο μεγαλύτερός του αδερφός ο Γιακουμής ήθελε πατροπαράδοτη πατσά να φάει και δεν του ήτανε, του φουκαρά, δυνατόν χατίρι να του χαλάσει. Ας του έλεγε κι ο Γιακουμής περιφρονητικά, πως ήτανε «αδερφός δευτέρας κατηγορίας» με τα πολλά όμως, μάτσο, τα δολάρια στην τσέπη του.

Έδωσε ο Θεός, σβήσανε του ουρανού τα καντηλέρια, ακνώφεξε, ξημέρωσε για καλά, κι ίσα που κοπάνηγε τα σκόρδα να τα ανακατώσει με το ξύδι κι υστερόντα το αυγολέμονο, να αποτελειώσει τον ιστορικό ετούτον πατσά για να ευχαριστήσει τον αδερφό του και τη γυναίκα του που τόσα μίλια διασχίσανε για να έρθουν από Αμερική να φάνε πατσά, όπως, τότε, πριν τριάντα χρόνια, διπλοπόδι στο σοφρά, πέντε παιδιά να βουτάνε στην ίδια γαβάθα με πατσά κι ό,τι προλάβει ο καθένας.

Φάγανε, λοιπόν, φχαριστήθηκαν, μόνο που λίαν ευγενικά του είπανε ότι στην εκκλησία, όλοι οι πιστοί κοιτούσανε το Στέφανο και βαστούσανε τη μύτη τους γιατί, ως φαίνεται, δεν μπορούσανε να αντέξουν την σκορδοστουπίλα που μύριζε ολάκερος σαν καλοβρασμένη πατσά.

Καλή Ανάσταση, σας εύχομαι φίλοι μου και καλή όρεξη σε μαγειρίτσα ή πατσά αν προτιμάτε φτιαγμένη από, τον γηραιό πλέον, μα ακμαίο ακόμα Στέφανο, στο σπίτι του. Αν μπορείτε βοηθήστε να καθάρισε κι η κουζίνα του!

Ενα αξέχαστο Πάσχα...

ΑΘΗΝΑ ΚΑΝΙΤΣΑΚΗ

Είχε γυρίσει πάλι στα γνωστά τα μέρη, κι ώρα καθόταν σε μια γωνιά, ήσυχος, χωρίς να κουνά, χωρίς να μιλά.

Μόνο παρακολουθούσε...

Εκεί κοντά, στην άκρη του διαδρόμου απογείωσης, στεκόταν ο ένας δίπλα στον άλλο, όλοι οι παλιοί οι φίλοι.

«Και ποιος θα μας ψήσει φέτος τ' αρνιά;», είπε κάποιος.

«Κανένας!» απάντησε ένας και βούρκωσε το μάτι του.

«Κανένας λοιπόν;» επανέλαβε σαν πχώς ένας άλλος κι έστρεψε το βλέμμα αλλού.

Έκανε να σηκώσει το χέρι του και να πει σαν κάθε χρόνο «Εγώ!!», μα σταμάτησε, γιατί ήξερε πως δεν θ' ακουστεί!

Όμως η αλήθεια είναι πως πολύ θα ήθελε να μπορούσε να τα ξαναψήσει!

Από παιδάκι κάθε τέτοια μέρα στο πλάι του στρατιωτικού πατέρα -το ίδιο πολυτεχνίτης και δοτικός κι αυτός- έμαθε καλά την τέχνη. Τόσο καλά και ποτέ δεν έβγαλε άψητο ή κα-

μένο αρνί από την σουβλά! Γι' αυτό και τ' αρνιάκια του γινότανε ανάρπαστα...

Μεγάλη ωστόσο, η ευθύνη του τη γιορτινή μέρα!

Γιατί δεν ήταν μόνο οι προϊστάμενοι, οι συνάδελφοι κι οι οικογένειές τους που μαζευόταν στο στρατόπεδο για το γιορτινό γεύμα. Ήταν και οι επισκέπτες! Επίσημοι καλεσμένοι και μη. Συγγενείς των στρατευμένων αλλά κι άνθρωποι σε ανάγκη που ερχόταν για συντροφικότητα και για ένα καλό γεύμα.

Πάσχα, Ημέρα Αγάπης...

Έπρεπε όλοι τους να φύγουν χορτάτοι κι ευχαριστημένοι!

Δύσκολη γι' αυτόν η μέρα η γιορτινή, μα τον γέμιζε γαλήνη, γιατί για μια ακόμα φορά έκανε το καθήκον του...

Αθόρυβα απομακρύνθηκε κι έφθασε στο σημείο όπου είχε στήσει πέρσι το σκάμμα. Χαμογέλασε στην σκέψη πως ώρες έψπνε κάτω απ' τον ανοιξιάτικο ήλιο. Από την αγωνία του να πάνε όλα καλά δεν είχε φάει ούτε πρωινό! Παρά τη μεγάλη του πείνα ούτ' ένα κομμάτι δεν δοκίμασε όσο ψηνόταν το Πα-

σχαλινό γεύμα. Μόνο έδινε οδηγίες, επέβλεπε, και που και που έπαιρνε σειρά στο γύρισμα της σουβλάς για να ξεκουραστεί κάποιος φαντάρος.

Τι όμορφες αναμνήσεις...

Τώρα όμως όλα τελειώσαν!

Και θα πρέπει να φεύγει σιγά-σιγά...

Σήκωσε τη λευκή χλαμύδα του, τίναξε τα φτερά κι έκανε μια χαμπλή πτήση πάνω απ' τα αεροπλανάκια που ξεκουραζόταν στη σειρά σε μια άκρη του αεροδρομίου.

Αργά-αργά πήρε ύψος, σκεπτόμενος πως τώρα πετά με δικά του φτερά, δεν πεινά, δεν αγωνιά, δεν τον απασχολούν τα γήινα!

Σαν κι κείνη τη μέρα -το τελευταίο του Πάσχα- που σαν τελειώσαν οι εργασίες δεν έμεινε τίποτα φαγώσιμο και καθώς γύριζε σπίτι του κατάκοπος και πεινασμένος βρήκε στη τσέπη της στολής μια...σοκολάτα και την έφαγε!

Τι γλυκεία που ήταν, αλήθεια!!

Και τι όμορφος που είν' ο κόσμος των ανθρώπων, όπου είχε τη τύχη να ζήσει...24 χρόνια!

Λίγα όμως δεν ήταν;

Έριξε μια τελευταία ματιά στα χαμπλά ο αγαπημένος μας άγγελος-πλότος και δάκρυσε κι αυτός...

ΑΝΘΡΩΠΟΙ “ΚΡΗΝΕΣ”

Σε γλώσσα “Ερωτόκριτου”

■ Ευάγγελος Γ. Κασσελάκης, ο Χανιώτης που απέδωσε την “Αποκάλυψη του Ιωάννη” και το “Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο” δεκαπεντασύλλαβο στίχο στην κρητική διάλεκτο

ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΛΑΚΗ

Διαδρομές νερού μα και ζωής, μέσα από Προφορικές Ιστορίες! Αυτό ζήσαμε στο Εθελοντικό Πρόγραμμα Κοινωνικής Ενδυνάμωσης «ΚΡΗΝΕΣ» και για το λόγο αυτό η Προφορική Ιστορία αποτέλεσε από την αρχή βασικό πυλώνα του σχεδιασμού του. Γιατί «η ιστορία αυτή αναδεικνύει ήρωες, όχι μόνο από τον κύκλο των ηγετών, αλλά και από το ανώνυμο πλήθος. [...] φέρνει την ιστορία μέσα στην κοινότητα και τη βγάζει έξω από αυτήν. Τονώνει την αξιοπρέπεια και αυτοπεποίθηση των λιγότερο προνομιούχων [...]. Προάγει την επικοινωνία, άρα και την κατανόηση μεταξύ των κοινωνικών τάξεων και των γενεών. [...] Η προφορική ιστορία προσφέρει επίσης μία αμφισβήτηση των κοινών τόπων της ιστορίας, του απόλυτου τρόπου με τον οποίο η τελευταία έχει συνηθίσει να κρίνει τα πράγματα. Είναι ένα μέσω ριζικής μεταμόρφωσης της κοινωνικής σημασίας της ιστορίας.» (Thompson, P. 2008, 53)

Στο πλαίσιο του Πολιτισμικού Προγράμματος “ΚΡΗΝΕΣ: Διαδρομές Νερού-Διαδρομές Ζωής” που υλοποιήθηκε από το Επιστημονικό Δίκτυο Εκπαίδευσης Ενηλίκων Κρήτης (ΕΔΕΕΚ) στον Δήμο Πλατανιά κατά την περίοδο 2017-2019, η πολυδιάστατη έννοια της «Κρήνης» αναγνωρίζει την κοινωνική λειτουργία των μνημείων, αλλά και τις προφορικές ιστορίες και παραδόσεις γύρω από αυτό. Οι προφορικές μαρτυρίες θα φέρουν στο φως αποσιωπημένες πλευρές των ανθρώπινων κοινωνιών, παραμελημένες σχέσεις, περιθωριοποιημένα υποκείμενα και θα αναδείξουν τη σημαντικότητα της ανθρώπινης εμπειρίας και της συλλογικής μνήμης γύρω από το μνημείο «Κρήνη».

Ερωτήματα, λοιπόν, μέσα από την αυθεντική φωνή των πολιτών/αφηγητών όπως: «πώς βίωσαν οι άνθρωποι την καθημερινή τους ζωή», «ποια ήταν η οικονομική ζωή του τόπου», «ποιες ήταν οι ευκαιρίες για μόρφωση και εκπαίδευση», «ποιοι ήταν οι ενδυματολογικοί τους κώδικες», «οι προφορικές παραδόσεις και τα έθιμα της εποχής», «οι κανονικότητες και οι ρήξεις στις μικρές κοινότητες της ενδοχώρας», οδήγησαν σε μια άλλη ιστορία «από τα κάτω» βγαλμένη, που αποτέλεσε πεδίο έρευνας από την αρχή του Προγράμματος και συχνά βρήκε απαντήσεις μέσα από διαδρομές στις οποίες ταξίδεψαν οι άνθρωποι με πυξίδα τις βασικές επιστημονικές αρχές της Βιογραφικής Αφηγηματικής Συνέντευξης.

Ειδικότερα, το παρόν δημοσίευμα εστιάζει στη βιογραφία ενός απλού ανθρώπου/λαϊκού δημιουργού από τα χωριά της ενδοχώρας του Δήμου Πλατανιά, ο οποίος ζει σήμερα στην Αθήνα. Κίνητρα επιλογής του ενδιαφέροντος για την επιλογή του αφηγητή αποτέλεσε η διαβίωση ακούραστη και ταπεινή του πορεία πνευματικής ενασχόλησης, αυτομόρφωσης που είχε ως αποτέλεσμα την συγγραφή και ανάδειξη θεολογικών κειμένων σε δεκαπεντασύλλαβο στίχο στην κρητική διάλεκτο.

Ο λόγος για τον λαϊκό δημιουργό-ποιητή κ.

Η “Νέα Βρύση” στις Βρύσες Κυδωνίας Χανίων όπως είναι σήμερα. Έτος δημιουργίας 1929, επί πρωθυπουργίας Ελ. Βενιζέλου.

Ευάγγελο Κασσελάκη από τις Βρύσες Κυδωνίας Χανίων (1949-..). Το χωριό του, όπως μας αφηγείται, είχε πολλές κρήνες-βρύσες, αλλά μια ήταν η σημαντικότερη, καθώς ήταν περιτεχνική η κατασκευή της, η Νέα Βρύση του 1929. Εκεί (Φ1) θυμάται τις γυναίκες του χωριού να συναντιούνται για να πλύνουν τα ρούχα τους. Από εκεί περνούσε η νύφη και ο γαμπρός, την επόμενη μέρα του γάμου για να σπασουν το κουλούρι του γάμου. Βίωσε δύσκολα παιδικά χρόνια, φοιτώντας στο δημοτικό σχολείο του χωριού του. Όταν πήρε το απολυτήριο, η δυσχερής οικονομική κατάσταση της οικογένειάς του και οι συνθήκες της εποχής δεν του επέτρεψαν να συνεχίσει τη φοίτησή του στο Γυμνάσιο. Η μετάβαση από την παιδική ηλικία στην εφηβεία σμιλεύεται στον χώρο της μικρής κοινότητας όπου γεννήθηκε. Ένας από τους κεντρικούς πυρήνες της αφήγησής του αποτελεί η περίοδος μαθητείας στο καφενείο του πατέρα του, όπου μέσα από τις κοινωνικές συναλλαγές με την κοινότητα, την οικογένειά

και τους ομηλικούς του συγκροτεί την ατομική του ταυτότητα. Όπως μας αφηγείται ο ίδιος: «Όταν ήμουν παιδί 15 χρονών κάποιους από αυτούς τους Αθηναίους που έρχονταν στο χωριό δηλ. άνθρωποι που έρχονταν για λίγο στο χωριό και μετά φεύγανε, να είναι καλά τώρα και ο Θεός να τον αναπαύει, μου δώρισε ένα βιβλίο, τη ‘Δίκη της Νυρεμβέργης’ που όταν διάβασε αυτό το παιδί το βιβλίο [...] κάποιες φωτογραφίες δε θα φύγουν ποτέ από το μυαλό μου»

Η μετάβαση του από το χωριό στην Αθήνα πραγματοποιήθηκε μετά το πέρας της στρατιωτικής του θητείας, νιώθοντας την ανάγκη να αυτονομηθεί και να χειραφετηθεί μακριά από το χωριό του. Την απόφαση αυτή στήριξε η οικογένειά του. Ήταν ένα δρόμος χωρίς επιστροφή σύμφωνα με τις αξίες, τις παραδοχές και τις επιταγές της μικρής κοινότητας όπου μεγάλωσε. Όπως μας αφηγείται ο ίδιος: «Εκείνα τα χρόνια ήταν πολύ δύσκολα χρόνια. Κι αν τους κράτησε κάτι και δεν γύρισαν στα χωριά τους αυτό ήταν ένα πράγμα: ο εγωισμός και το ντρόπιασμα. Τι θα πουν; ότι γύρισα πίσω;. Αν δεν υπήρχαν αυτά τα δύο συναισθήματα οι μισοί θα είχαν γυρίσει πίσω».

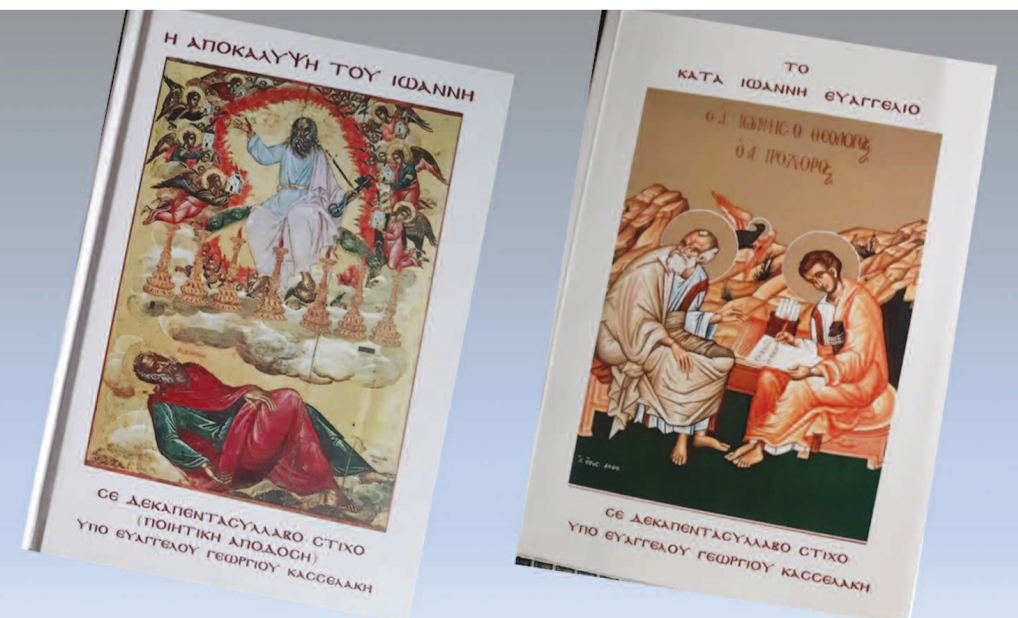
Αρχικά εργάστηκε στην οικοδομή και στη συνέχεια χτύπησε την πόρτα του ‘**Η Δεύτερη Ευκαιρία στην Εκπαίδευση**’, φοιτώντας σε νυχτερινό γυμνάσιο της Αθήνας, με αποτέλεσμα το αγκυροβόλιο της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας να αποτελέσει η ηλεκτρολογία. Με αυτά τα εφόδια πλέον, εργάστηκε αρχικά ως ελεύθερος επαγγελματίας και στη συνέχεια κατόπιν συμμετοχής σε διαγωνισμό προσλήφθηκε στη ΔΕΗ από όπου συνταξιοδοτήθηκε σε ηλικία 55 ετών.

Η γνωστική του ανάπτυξη συνεχίζεται Δια Βίου και πλαισιώνονται από τη «σοφία» που έχει αποκτήσει μέσα από σημαντικά γεγονότα ζωής. Μετά την αποδέσμευσή του από την εργασία, οι πνευματικές του περιπλανήσεις βρίσκουν το χρόνο, την υπομονή, την επιμονή και την υποστήριξη από την οικογένειά του για να κορυφωθούν. Όπως λέει ο ίδιος: «η επιθυμία του χτύπησε την πόρτα και αυτός την καλωσόρισε».

Ο νους του συνέλαβε μία αρκετά ρηζικέλευθη ιδέα: Με έμπνευση του τον Ερωτόκριτο και εμπνευσμένη την κρητική του καταγωγή ασχολήθηκε με την απόδοση αρχαίων και θεολογικών κειμένων σε δεκαπεντασύλλαβο στίχο στην κρητική διάλεκτο, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του σε δύο μεγάλα θεολογικά κείμενα που τον συν-κίνησαν και τον συντρόφευσαν στο πνευματικό του ταξίδι: το «**Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο**» και την «**Αποκάλυψη του Ιωάννη**» (Φ2).

Μην έχοντας την κατάλληλη θεολογική εκπαίδευση, η διαδρομή αυτή αποτέλεσε μία επίπονη προσπάθεια αφού χρειάστηκε να παλέψει για πολλά χρόνια με τη δυσκολία και την απόδοση του νοήματος χωρίς να καθούν οι ποιότητες του πρωτότυπου κειμένου, χτένισε τα «κοντομακρινάρια» των στίχων και τις επαναλήψεις λέξεων που υπήρχαν μέχρι να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Στη συνέχεια έδειξε το έργο του στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών, η οποία τον παρέπεμψε για βοήθεια σε έναν Πανεπιστημιακό Δάσκαλο της Θεολογίας με τη βοήθεια του οποίου έκανε τις τελικές μικροδιορθώσεις στο έργο του. Και τότε έκανε την κουζουλάδα, η οποία στη συνέχεια ήταν η πηγή του πληρωμή για το έργο του. Αναπαρήγαγε το έργο του πολλές φορές και το έστειλε κατ’ αρχήν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων. Σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα έφτασαν στα χέρια του, τρεις επιστολές τόσο θερμές, τόσο οικείες, με τις ευχές των τριών Πατριαρχών οι οποίοι το τοποθέτησαν στις Βιβλιοθήκες των Πατριαρχείων τους. Στην συνέχεια, το έργο στάλθηκε στις Αρχιεπισκοπές, Ελλάδος, Κρήτης, Κύπρου, Αλβανίας, Αυστραλίας, και Αμερικής αλλά και σε όλες τις Μητροπόλεις εντός Ελλάδος. Το αποτέλεσμα μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο με μια λέξη, άριστο, συνοδευόμενο με πολλές ευχές και συγχαρητήρια. Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Κρήτης στην επιστολή του προς τον ποιητή στις 16/2/2011 ανάμεσα σε όλα τα άλλα, λέει: «Συγχαρητήρια Διασώζετε τις ρίζες μας, τον λόγο του Θεού και τον λόγο της Κρήτης... Να είσαι καλά, υγιείς δυνατός, τιμημένος και ευλογημένος». Ένας από τους πιο αυστηρούς Μητροπολίτες μας ο Σεβασμιώτατος Άνθιμος Αλεξανδρουπόλεως στις 18/10/2011 την απάντησή του προς τον ποιητή την έκανε μαντινάδα: «Συχαίρω για τον κόπο σας, το αριστούργημά σας, Πρωτότυπη, πρωτόγνωρη Πίστη κι ευσέβεια σας». Ενώ ο Μητροπολίτης ‘Κισσάμου και Σελίνου’ Αμφιλόχιος, στις 12/06/2012 θα γράψει στον ποιητή (Φ3):

«Η πρωτοτυπία της συγγραφής, της αποδόσεως εις δεκαπεντασύλλαβον στίχον του Ευαγγελίου του Ιωάννου καθιστά αυτήν ικανώς δελεαστικήν προς μελέτην αλλά και εύληπτον ακόμη κι από τον μέσον αναγνώστην. Ίσως μάλιστα δεν θα ήτο καθόλου περιττόν να υποβάλλητε το εν λόγω πόνημα εις την Ιεράν Σύνοδον της Εκκλησίας της Ελλάδος προς έγκρισιν, και ως εκ τούτου ανετωτέραν κυκλοφορίαν».

Το δίτομο έργο του Ε.Γ. Κασσελάκη: «Αποκάλυψη του Ιωάννη» & «Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο»

Ο Ευάγγελος Γ. Κασσελάκης είναι σήμερα 70 χρονών, ωστόσο οι πνευματικές του αναζητήσεις συνεχίζονται γράφοντας στίχους για τον έρωτα, τσιτάτα και αφορισμούς. Το δε απόσταγμα της βιογραφικής συνέντευξης του δημιουργού θα μπορούσε να ειπωθεί μέσα σε λίγες γραμμές, μόνο, όταν σε σχετικό ερώτημα μας κάνει λόγο για τις δύο «Κρήνες της Ζωής του» (Φ4):

«Το να πεις για σημαντικές 'κρήνες της ζωής' ... πρώτα είναι οι 'ζωντανές Κρήνες' και μετά είναι οι επόμενες. Αυτές που ζεις, που δημιουργήσες, τα παιδιά σου, αυτές είναι οι πρώτες. Οι επόμενες Κρήνες που δημιουργήσες έτσι εγκεφαλικά με το μυαλό σου, οι πνευματικές, είναι σημαντικές... δεν θα σε προδώσουν ποτέ, είναι κάτι που ανά πάσα στιγμή τους λες 'είμαι εδώ κι είσαι εκεί και θα είμαστε μαζί τώρα χωρίς παρεμβάσεις, χωρίς δικαιολογίες, χωρίς τίποτα'... Στη ζωή μας όμως, στις άλλες Κρήνες που δεν είναι εγκεφαλικές αλλά είναι «Κρήνες της Ζωής», με αυτές τις Κρήνες πρέπει να είμαστε ανεκτικοί, πρέπει να στεκόμαστε πλάι τους με κατανόηση, για να παίρνουμε κι εμείς κατανόηση. Και όταν έχεις στο σπίτι σου δύο Κρήνες (ανθρώπους) που τις θαυμάζεις και τις αγαπάς κι έχεις και τις άλλες κρήνες (τις πνευματικές), μια χαρά είσαι. Έτσι το βλέπω εγώ!»

Κατά τη γνώμη μας, το «από τα κάτω» έργο του του λαϊκού ποιητή κ. Ε. Γ. Κασσελάκη είναι σπουδαίο και θαυμαστό και πρέπει να αναδειχθεί ως τέτοιο, αφού δεν εμπνέεται από την καλλιτεχνική γλώσσα του 'Ερωτόκριτου' μόνο, δεν την αναπαράγει απλώς, μα συνθέτει και αναδημιουργεί ένα ολόκληρο νέο πρότυπο έργο λαϊκής δημιουργίας, κράμα της σύγχρονης ανθρώπινης αγωνίας, της αναζήτησης του 'Επέκεινα', καθώς και της

συναισθηματικής-εμπειρικής επίδρασης του πρωτότυπου Έργου τέχνης του Βιτσέντζου Κορνάρου 'Ερωτόκριτος', που στην περίπτωση των απλών ανθρώπων εγγράφεται ως βίωμα και συνείδηση μέσω των έντονων συναισθημάτων και των εμπειριών της σκληρής καθημερινής ζωής. Λέει ο σύγχρονος ποιητής (Φ5):

"Και τ' άλογα που άγρια ήταν, η δύναμή τους, όλη δεν ήταν εκεί που δείχναν οι καπνοί τους, θειάφι, φωτιά μα και ουρές είχαν που κεντίζαν, με κεφαλές σαν και φιδιών, όπου και να γυρίζαν, και δάγκαναν δεξιά, ζερβά ορμητικά και θέρμη, θανάτου μπόλιαζαν κακή που ο καθένας τρέμει.

όμως και όσοι μέινανε εις την ζωή και μέρα, άσπρη δεν είχαν κι από εκεί να πάνε παραπέρα πάλι στα έργα τα στραβά, τα σκοτεινά που σήψη, κάνανε κι είναι αδύνατο άνθρωπος να τα κρύψει ... (Ευάγγελος, Γ. Κασσελάκης)

Το αυθεντικό έργο του Ε. Κασσελάκη-παράδειγμα ζωής μιας Προσωπικότητας της Κοινότητας, βρέθηκε στο επίκεντρο της επικαιρότητας στη Συνδιάσκεψη «Κρήτη-Πλατανιάς, 2019» λόγω του «έτους Ερωτόκριτου» του ΥΠ.ΠΟ, και φάνηκε πως με τη δυναμική και χαρακτηριστική

του μπορεί το ίδιο να κινητοποιεί και να εμπνέει.

Με τη σειρά του ενέπνευσε ανήλικους μαθητές του Γυμνασίου από το χωριό Μεσκλά, ένα πολύπαθο χωριό λόγω των πρόσφατων καιρικών συνθηκών στον Δήμο του Πλατανιά.

Οι μαθητές που δεν μπορούσαν για μέρες να πάνε στο Σχολείο (το Γυμνάσιο του Αλικιανού), με τη συνειδητοποίηση της δύναμης που το Σχολείο τους οπλίζει, ακολουθούν το παράδειγμα Κασσελάκη.

Παρακολουθώντας οι ίδιοι, μαζί με τους γονείς τους, το Πρόγραμμα άτυπης εκπαίδευσης «ΚΡΗΝΕΣ» από το 2017 μέχρι σήμερα, επιχειρούν να συνθέσουν σε 15 σύλλαβο ιαμβικό στίχο και κρητική διάλεκτο, τον "Ματωμένο Γάμο του Καντανολέοντα". Πρόκειται για ένα πραγματικά συγκλονιστικό γεγονός της τοπικής ιστορίας της περιοχής τους. Όπως μας λένε τα παιδιά: «Ακούστε για να μάθετε ακούστε να τα λέτε. Να μάθετε ήντα γινε να κάθεστε να κλαίτε. Ο Πέτρος τ άρχοντόλουλο αγάπα τη Σοφία, κόρη του άρχοντα Ενετού, μα έγινε κηδεία. Εσμίγανε το σούρουπο σαν πέφτει το σκοτάδι. Να μην τοις δει ο αφέντης τοπ και παν κι οι δυο στον Άδη. Σιγά σιγά δενότανε με έρωτα μεγάλο και η κόρη μας δεν ήθελε από τον Πέτρο άλλο...» (Δημητρουλάκης, Γιώργος, Δημητρουλάκης Μανούσος,

Ευάγγελος Γ. Κασσελάκης

Στυλιανουδάκης Νίκος, Στυλιανουδάκης Μάνος, Βουρακας, Γιώργος, Βουράκη Μαρία)

Παραδείγματα Ανθρώπων Κρητών, όπως αυτή του κ. Ε. Γ. Κασσελάκη και του Έργου του με την πηγαϊότητα, τη δύναμη, την αυθεντικότητα -για αυτό και την βιωσιμότητα- αποκαλύπτουν περίτρανα πως -πέρα από το αυτονόητο της επίδρασης του σπουδαίου έπους της κρητικής Λογοτεχνίας του Βιτσέντζου Κορνάρου «Ερωτόκριτος» ακόμη και στις μέρες μας-, υπάρχει μία **αδήριτη αναγκαιότητα για διαφύλαξη όλων των Ανθρώπων Μαρτυριών 'Κρητών'** του τόπου ως παρακαταθήκη Υλικής και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς που οφείλουμε όλοι οι πνευματικοί άνθρωποι και οι θεσμικοί φορείς να εντοπίζουμε, να ενθαρρύνουμε-επιβραβεύουμε-προβάλλουμε, να διαφυλάτουμε και να την παραδίδουμε στις επόμενες γενεές διά βίου. Ευχαριστούμε θερμά, όλη η επιστημονική ομάδα του Προγράμματος 'ΚΡΗΝΕΣ' τον Αντιπεριφερειάρχη Χανίων κ. Απόστολο Βουλγαράκη και τον Δήμαρχο Πλατανιά κ. Ιωάννη Μαλανδράκη που ανέλαβαν να υποβάλλουν το έργο ετούτο στην Επιτροπή Πολιτισμού της Περιφέρειας Κρήτης για το «Έτος Ερωτόκριτου, 2019» προκειμένου να ενισχυθεί με λαϊκό αυθεντικό υλικό το αποθετήριο της ελληνικής αποστολής στην UNESCO, για την κατάταξη του «Ερωτόκριτου» του Βιτσέντζου Κορνάρου στον κατάλογο με τα έργα της Πολιτιστικής της Κληρονομιάς.

*Η Μαρία Μιχαήλ είναι Διευθύντρια του 9ου Δημοτικού Σχολείου Χανίων, Γ. Γραμματέας του Επιστημονικού Δικτύου Εκπαίδευσης Ενηλίκων Κρήτης (ΕΔΕΕΚ)

Εκθεση "Λίλιθ, Εύα ή απλώς Γυναίκα"

ΜΥΡΤΩ ΚΟΝΤΟΜΙΤΑΚΗ*

Στην έκθεση φωτογραφίας "Λίλιθ, Εύα ή απλώς Γυναίκα", στο Γυαλί Τζαμί, η οποία συνεχίζεται έως και το Μεγάλο Σάββατο, 27 Απριλίου, οι φωτογράφοι Γιώργος Αναστασάκης, Σπύρος Ζερβουδάκης, Σάββας Κόης και Μανώλης Παπαδάκης τολμούν να προσεγγίσουν το θέμα Γυναίκα. Ένα θέμα που επανεμφανίζεται όλο και συχνότερα σε εκθέσεις εικαστικές και όχι μόνο. Για αυτούς που θα θελήσουν να το δουν επιφανειακά, θεωρώντας το παρωχημένο, να σημειώσω ότι παρωχημένος, συνεπώς και επικίνδυνος, είναι ο τρόπος που ο κόσμος αντιμετωπίζει τη Γυναίκα. Κακοποίηση, εμφάνις ή καμουφλαρισμένη αλλά πάντα σευστηματική υποτίμηση στο εργασιακό περιβάλλον, παρερμηνεία της ομορφιάς της ως ανοικτή πρόσκληση για καταπάτηση (σαν ωραίο νησί), πατρυνάρισμα προς μία υποτιθέμενη ορθή "γυναικεία", αλλά και "μπτηκή" συμπεριφορά και εμφάνιση από άνδρες και άλλα πολλά.

Η ταπεινή πρόθεση των τεσσάρων φωτογράφων, συνοψίζεται στην τελευταία παράγραφο της εισαγωγής τους: «...Μακριά από κάθε φιλοδοξία να περιγράψουν τη γυναικεία φύση

σφαιρικά, οι τέσσερις φωτογράφοι του ανδρικού γένους επιχειρούν να εξετάσουν μια περιοχή γύρω από την έννοια της γυναίκας, ανάλογα με τον προβληματισμό τους και τα ερεθίσματα που δέχτηκαν από τη συναναστροφή τους με αυτήν και τις ιστορίες της».

Η πρώτη επαφή του επισκέπτη είναι με τη δουλειά του Σάββα Κόη. Στοιχεία της φύσης, νέα γυναίκα αγνή, βάτος, φλεγόμενος σταυρός. Μια σειρά από σκοτεινές σαγηνευτικές φωτογραφίες, οι οποίες μας βάζουν απευθείας στα βαθιά νερά της έννοιας της σεξουαλικής κακοποίησης κοριτσιών και γυναικών. Μέσα από τις φωτογραφικές ερμηνείες του νερού και της φωτιάς, όλα υπό το φως των άστρων ή το σεληνόφως, ο Κόης "μιλάει" με τρόπο σχεδόν κινηματογραφικό για το θρύλο της Κόρης του Κουρνά, μια ανατριχιαστική ιστορία-θρύλο, που ξεδιπλώνει σκοτεινές πτυχές της ανθρώπινης φύσης και δίνει την υποτιθέμενη λύτρωση στο θύμα, μέσω της μεταμόρφωσής της σε στοιχείο της Λίμνης Κουρνά, στην Κρήτη.

Ακολουθεί η δουλειά του Σπύρου Ζερβουδάκη. Κυρίαρχο στοιχείο επιλέγει να είναι αυστηρά η θάλασσα και οι γυναικείες φηγούρες ή μέλη αυτών,

πάντα μέσα στο νερό, παίζοντας με τις αντανάκλασεις, τα χρώματα, την ένταση. Η Γυναίκα του Ζερβουδάκη είναι η Πότνια, η Μινωική παντοδύναμη θεότητα, της οποίας ο σύντροφος φρόντιζε για την ικανοποίηση των ερωτικών της επιθυμιών. Παράλληλα, χρησιμοποιεί το νερό και ως ένα είδος προστασίας για τις έννοιες που θεωρεί εύθραστες και αγαπημένες, όπως η κυοφορούσα γυναίκα, αλλά και το μικρό κορίτσι. Όλες οι αποχρώσεις της γυναικείας φύσης σκιαγραφούνται μέσω του νερού, με την πλέον εύστοχα "επιθετική" να είναι η απεικόνιση θάλασσας, χωρίς πλέον κάποια εμφανή γυναικεία φηγούρα, έτοιμη να σε τραβήξει μαζί της, ίσως και προς πνιγμό. Θάλασσα και Γυναίκα ταυτίζονται.

Οι φωτογραφίες του Μανώλη Παπαδάκη, απεικονίζουν γυναίκες και παιδιά στο Τσαντ, της Αφρικής. Εκεί όπου η διαφθορά και η φτώχεια είναι κανόνας και οι γυναίκες δεν επιθυμούν να φωτογραφίζονται. Εκεί ο Παπαδάκης βρήκε αυτό το παράδειγμα της αρχέγονης γυναίκας, της φαινομενικά ήρεμης και πανέμορφης, όπου όμως η ένταση και η δυσaréσκεια δαμάζονται και κατά κάποιον τρόπο σκεπάζονται (ή μήπως τελικά εκφράζονται;) με τους

έντονους χρωματικούς συνδυασμούς των υφασμάτων που χαρακτηρίζουν το παρουσιαστικό αυτών των γυναικών.

Ο Γιώργος Αναστασάκης, στον αντίποδα της σκεπασμένης με χρωματιστά υφάσματα αρχέγονης γυναίκας της Αφρικής, παρουσιάζει τη γυναίκα της Δύσης. Επιλέγοντας είτε γυμνά και ημίγυμνα κομμάτια του γυναικείου σώματος, είτε συγκεκριμένες γυναίκες, ο Αναστασάκης φέρνει κάποια ιδιόμορφα και ξεχωριστά στοιχεία τους στο προσκήνιο. Με ολόλευκο φόντο και αντίστοιχα έντιμες φωτογραφικές προθέσεις, μελετά τις Μοίρες, ως

μέρος ευρύτερης φωτογραφικής έρευνάς του, με τίτλο Habeas Corpus. Κατά τον ίδιο «...το κάθε σώμα ξετυλίγει το κουβάρι της αφήγησής του...», με τα σημάδια του και τις μοναδικές ανθρωπίνες, γυναικείες σωματικές εκφάνσεις του, στη δεδομένη χρονική συνύπαρξή του με το όλον.

Μια έκθεση που έλειπε. Μια έκθεση που αποτελεί έναυσμα για συζητήσεις, σκέψεις, μελέτη και περισσότερες αναλογίες εκθέσεις.

* Η Μυρτώ Κοντομιτάκη είναι Μουσειολόγος, Ιστορικός Τέχνης

ΜΑΡΙΑ ΣΠΑΝΟΥΔΑΚΗ*

Η μαμά Βικτωρία μάς ετοιμάζε γελαστή, τα δυό της δίδυμα κοριτσάκια κοντά στα δέκα, ντυμένα ίδια με καρώ κόκκινα φορεματάκια, για να πάμε επίσκεψη στη "θεία Έλλη" και στον "παπού τον Γιατρό", τον Μάρκο Αυγέρη. Τότε, σε ένα σκοτεινό διαμέρισμα στο Κολωνάκι, όπου δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί άναβαν ηλεκτρικό φως το μεσημέρι. Αργότερα μετακόμισαν στη λεωφόρο Αλεξάνδρας, κοντά στη στάση Σόνια, οδός Θεσπρωτέως 1, στον πρώτο όροφο.

Ο γιατρός με το άσπρο πουκάμισο, το παπιγιόν και τα στρογγυλά γυαλιά, έπαιζε στα χέρια του ένα χαρτοκόπη και χαμογελούσε. Η μαμά μας καμάρωνε και μας έπαιρνε μαζί για να βυθιστούμε στη θαλπωρή του καλοριφέρ, στα βιβλία, στο πιάνο, στη μυρωδιά του τσαγιού, στις σταφίδες και τους χουρμάδες. Το πάτωμα έτριζε από τη βουή των αυτοκινήτων και η πόλη αντηχούσε.

Η μαμά ήθελε να δείξει τα γραπτά της, ποιήματα με κυματιστά γράμματα με μολύβι σε μπεζ χαρτί να της τα χτενίσει η "θεία Έλλη". Σαν δασκάλα απ' τις παλιές, υπεύθυνη και προσηλωμένη, ενθάρρυνε πάντα και επαινούσε τη μαμά αλλά και όσους δεχόταν στο σαλόνι της κάθε Πέμπτη. «Τι ωραία που γράφετε! Τι ευαίσθητο κείμενο! Συγχαρητήρια! Να συνεχίσετε να γράφετε, και να διαβάζετε ..., τι συγκινητικό ...» έλεγε πάντα γενναϊόδωρη.

Όλα αυτά τα άκουγα ανάμεσα στα κεντρά απ' αυτήν χρωματιστά μαξιλάρια, τη μυρωδιά της παρκετίνης, τα κάδρα και τις οβάλ φωτογραφίες της Γαλάτειας στην κουניστη ψάθινη πολυθρόνα. Όλα ήπια, έντεχνα, ευλαβικά, μορφωτικά.

Έτσι, ευχαρίστως συμφωνήσαμε να μας διορθώνει κι εμάς τα παιδιά, μια έκθεση κάθε φορά στο τέλος του δημοτικού και στις αρχές του γυμνασίου. Σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής, μας δίδασκε επίσης και βελονάκι, το "γαϊτανάκι", με νήμα χρωματιστό. Οι εκθέσεις έπαιρναν καλή κριτική και χαρακτηρισμό - όχι βαθμό, αλλά και βραβείο, το χαρτζηλίκι που αργότερα κατάλαβα πως ήταν μια μικρή χορηγία προς τη μαμά από το υστέρημα της "θείας Έλλης". Ένοιωθα υπερήφανη και δυνατή, άξια για την αξιολόγησή της και άκουγα θαμπωμένη τις διηγώσεις της για τα ελληνόπουλα που δίδασκε στη Ρουμανία, πριν έρθει εδώ. Μιλούσε δε και γαλλικά και έκανε λογοπαίγνια en français με καλή προφορά. Κι όμως, της είχαν αφαιρέσει την ελληνική ιθαγένεια και τη θεωρούσαν επικίνδυνη και ακατάλληλη εκπαιδευτικό.

- Γιατρέ, που έχεις σπίρτα; Ήθελε να ανάψει το γκάζι και ρωτούσε το γαμπρό της.

- Σπίρτα; Τι κομμουνιστές είμαστε αν δεν έχουμε φωτιά; Ορίστε, φώναζε ο γιατρός! Τρόμαζα, ένοιωθα ανησυχία, φόβο, αγωνία, διέγερση και δικαίωση με το λοξό της χαμόγελο και το συνωμοτικό του βλέμμα που φόρτιζε εμένα, το παιδί. Είχα ορμηνυτεί απ' τον πατέρα να κρύβω την αριστερή μας ταυτότητα.

Θρούισμα της θύμησης

■ Μνήμες της θείας Ελλης Αλεξίου και της Γαλάτειας Καζαντζάκη

Οι μεγάλοι συζητούσαν, απαγγέλιαν, τραγουδούσαν. Εγώ δοκίμαζα το πιάνο χωρίς καμιά γνώση ή κλίση, όμως εισέπραττα χειροκροτήματα κι επαίνους και δεν πίστευα αν είναι όνειρο ή όχι. Η "θεία Έλλη" πάντα ανοικτή, με τη μακριά φαρδιά της φούστα σαν μινωική ιέρεια με τις ξύλινες "μαρούσκες" στα χέρια, να μας απασχολήσει με τραγουδιστή κρητική προφορά, και με τα μικρά μπιμπελό που έπαιρνε από τα ράφια ανάμεσα στα βιβλία.

Ενθύμια από τις "Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες" και τις ανατολικές πόλεις, μας απარიθμούσε διηγώσεις που έδιωχναν τη σκόνη και τη λήθη, κεραμικά μικρά αγγεία, χάλκινα ειδώλια, ξύλινα ζωγραφιστά βαζάκια, κουκλίτσες πάνινες. Αισθανόμουν ότι ήταν πάντα η δυναμική, η τολμηρή, η αγαπητή και παιχνιδιάρη ηλικιωμένη, αφού κατέβαζε κρεμαστό απ' το μπαλκόνι ένα καλάθι δεμένο με σχοινί και μέσα ένα χαρτονόμισμα! Φώναζε τον παντοπώλη από το κάτω μαγαζί και παράγγελε σοκολάτες, σύκα ξερά ή μπισκότα να μας κεράσει.

Η μαμά Βικτωρία έβλεπε τη χαρά μας. Και η Γαλάτεια, πιο παλιά και η Έλλη αργότερα ήταν το στήριγμά της. Οι οδηγοί της και προστατιδές της σ' όλα εκείνα τα σκοτεινά χρόνια που κανένας δεν ερχόταν στο σπίτι μας για πολιτικούς λόγους και που οι συγγραφείς είχαν σωπάσει χωρίς να το θέλουν.

"Οι δάσκαλοι και οι γιατροί δεν πρέπει ν' απεργούν" έλεγε τότε, "είναι λειτουργοί". Με την προσήλωσή στο καθήκον και την αλτρουιστική αλλά και ορθολογιστική της σκέψη, την αυτοθυσία και εγκαρτέρηση. Το θυμήθηκα πολλά χρόνια αργότερα όταν δούλεψα κι εγώ στην εκπαίδευση. "Πώς ν' αφήσεις το παιδί;", "Πώς να παρατήσεις τον άρρωστο;", "Πρώτα το δικαίωμα της εργασίας και μετά το δικαίωμα της απεργίας" έλεγε το σοφό της μυαλό. Το παιδικό μου αυτί έπιανε επίσης ότι υπάρχουν «άνθρωποι και υπάνθρωποι», αυτοί που δεν αλλάζουν ποτέ, οι «λούμπεν», όπως στο βιβλίο που έγραψε. Αυτό με ανησυχούσε αλλά και με δίδασκε, σαν μια άλλη κατηγορία ανθρωποειδών.

Ένα δώρο της τότε ήταν και η «Ρουμάνα» μια πάνινη κούκλα με κεφάλι σκληρό από χαρτοπολτό, ζωγραφισμένο πρόσωπο μωρουδιστικό, ντυμένη με παραδοσιακή στολή και ποδιά κεντητή. Ήταν διαφορετική αλλά πιο αγαπητή σχετικά με την άλλη άκαμπτη ιταλική κούκλα που είχαμε.

Η μαμά αργότερα απόκτησε δώρο και ενθύμιο ένα θαυμαστό ρώσικο κόσμημα της Γαλάτειας που τη γέμιζε χαρά και έμπνευση ...

ΠΕΤΡΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΛΙΩΝ

Πέτρα των Ουραλίων! Πώς ήρθες στην παλάμη μου
κρύσταλλο θαμπό από λίμνη απάτητη;
Πετράδι από τα βάθη της οροσειράς

που ν'αι ταγμένη να φρουρεί ακριβές πεδιάδες και κρύβει τα σπάνια κρύσταλλα, τα περιζήτητα μέταλλα για το χτίσιμο και για το στόλισμα του κόσμου. Από στήθος σε στήθος πλάγιασε, από χέρι σε χέρι την ομορφιάν εκάρισε και την υπερηφάνεια· τα στήθη λιώσανε στο χώμα και τα χέρια εκείνη πέτρα είναι σκληρή, δεν καταλύεται κι όσο περνούν τα χρόνια κι όσο ακουμπάει πάνω σε στήθος ή σε χέρι, τόσο και πιο πολύ λαμποκοπάει.

Του Λόγου εργάτισσα τη ζέσταινε στα δάχτυλά της στη σκοτεινή της λάμψη ονειρευόταν μακρινά ταξίδια μα μοναχά με το κοντύλι και με το χαρτί εταξίδευε σε σκοτεινό παράθυρο μπροστά.

Δώσε για μένα, μαγικό καρδιάς κομμάτι, απ' την καρδιά ιερού βουνού, την αξιοσύνη κείνα τα όνειρα να βρω και να τα συμμαζέψω τα οράματά της πετράδια να τα δέσω μες στο στίχο και τα ταξίδια που δεν έκαμε να ταξιδέψω. Γίνε μου φυλαχτό, σπίθα για τη φωτιά πόθου μεγάλου πούπουλο του παραμυθιού, νερό της Ζωής παρμένο ανάμεσα από δυο βράχια που ανοιγοκλείνουν.

Περνάει το περιστέρι δεν του πειράζουνε φτερό.

Η ζέση της "θείας Έλλης" και η αστείρευτή της δύναμη κράτησε χρόνια πολλά. Γιατί όπως έλεγε: «Τι με ρωτάτε; Εγώ έχω ξεκάσει την ηλικία μου! Αν ήμουν γάτα θα ρωτούσατε; Όχι. Δεν θα ήξερα χρονολογία, δεν θα έλεγα αριθμούς, θα ζούσα». Και γελούσε με κείνο το ρυθμικό κούνημα της κεφαλής που λικνίζει τις κρητικές γιαγίες με την ελιά στο πρόσωπο. Έμμε μόνη στο τέλος κι επικοινωνούσε με τη γειτόνισσα με ρυθμικούς χτύπους στον τοίχο όπως στον καιρό της παρανομίας. Ούτε κουδούνι, ούτε τηλεφώνο. Προειδοποίηση οι χτύποι. Χτύπημα για "έλα", χτύπημα για "καληνύχτα"!

Η χαμηλότονη χαρά της και περηφάνια την βρήκε υπέργρηνη όταν αναγνωρίστηκε ιστορικά, πολιτικά και κοινωνικά. Της ξανάδωσαν την ελληνική υπηκοότητα, ιθαγένεια, το δικαίωμα ψήφου και σύνταξη γυμνασιάρχη.

Έφυγε δικαιωμένη, καταξιωμένη, ακλόνητη στα πιστεύω της και στην ελπίδα της προς τα παιδιά.

* Η Μαρία Σπανουδάκη, κόρη της ποιήτριας Βικτωρίας Θεοδώρου, είναι πτυχιούχος Γαλλικής φιλολογίας του πανεπιστημίου της Αθήνας και του πανεπιστημίου Paris 8 Vincennes - Saint Denis. Εργάζεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι ανεπίγνωστοι δρόμοι της Γαλήνης

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Ι. ΝΤΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗ

"Ραντιείς με υσώπω και καθαρισθήσομαι..." ακούγονταν ο ψαλμός του Δαυίδ στην ακολουθία του Νυμφίου, απόγευμα της Μεγάλης Τρίτης.

Οι ψαλτάδες και οι ιερείς έψαλλαν με φωνή μεγαλόπρεπη και εκφραστική, καθώς οι πιστοί προσέρχονταν να προσκυνήσουν το εικόνισμα του Χριστού στην πορεία προς τα Πάθη. Οι ευωδιές από τα τριαντάφυλλα και τους βασιλικούς απλωνόνταν μέσα στο ναό. Η Μαλαματένια θυμήθηκε τον παπα Νικόλα, που λίγες μέρες πριν της εξηγούσε ότι ο ύσσωπος είναι φυτό συγγενές με το βασιλικό, το βάλσαμο, το δεντρολίβανο, ένα φυτό με ζωντανή παρουσία σε πολλά σημεία της Αγίας Γραφής. Αυτή τη νοητή, υπερβατική κάθαρση και γαλήνη αναζητούσαν πάντα οι ψυχές των χριστιανών, που συμπορεύονταν με τον δοκιμαζόμενο Ιησού στη συγκλονιστική διαδρομή της Μεγάλης Εβδομάδας. Βάδιζαν μαζί Του στο δρόμο προς την αφοβία του θανάτου και της φθοράς, στο δρόμο της ενσυναίσθησης και αλληλεγγύης, στο δρόμο της συνειδητής επιλογής και της ευθύνης, στο δρόμο της ολοκλήρωσης και της γαλήνης.

Σε μια στιγμή ένωσε κάποιο χέρι να την τραβά ελαφρά από το μανίκι. Γύρισε και είδε τη Σταυριανή:

-Πρέπει να πάμε στη Σοφία, της είπε χαμηλόφωνα.

Κατάλαβε τι εννοούσε η φίλη της και σε λίγο έβγαιναν αθόρυβα από το ναό.

Η Σοφία ήταν πάντοτε παρούσα σε όλα τα εκκλησιαστικά δρώμενα της Μεγαλοβδομάδας - και όχι μόνο. Πρόφτανε παντού και πάντα, αεικίνητη και πληθωρική, πρώτη στη φιλοξενία και στη νοικοκυροσύνη, κυριολεκτικά η ψυχή της γειτονιάς. Όμως εδώ και κάμποσο καιρό αυτή η δυναμική παρουσία είχε πάψει να είναι το ίδιο πρόσωπο. Θεσ ο χαμός του συζύγου της, της η μετοίκηση των παιδιών της στα ξένα, την είχαν μεταμορφώσει σε μια παρουσία ελάχιστη έως καθόλου αισθητή. Το πιο δύσκολο απ' όλα ήταν ότι η Σοφία άρχιζε να χάνει τις καλές σχέσεις που είχε με τον προγραμματισμό, τις καθημερινές δραστηριότητες και τη μνήμη.

-Θυμάσαι τις κουλούρες που φτιάχνανε, όταν μαζεζούμασταν η μια στο σπίτι της άλλης; Η μυρωδιά της μαστίχας απλωνόταν σε όλη τη γειτονιά! Έλεγε, καθ' οδόν, η Μαλαματένια.

-Πώς δεν θυμάμαι! Και τις κουλούρες, και τα κουλουράκια, και τις συζητήσεις και τα αστεία μας, και το φούρνο του μαστρο- Κώστα, με τις λαμαρίνες να πηγαίνουν και να 'ρχονται! Απαντούσε η Σταυριανή.

-Τώρα, όμως, τα δεδομένα έχουν αλλάξει. Και εμείς πρέπει να πορευτούμε σύμφωνα με αυτά. Οι παλιοί γείτονες όλο και αραιώνουμε, όλοι μας δεν είμαστε όπως ήμασταν κάποτε. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει και πως θα καθίσουμε με σταυρωμένα τα χέρια!

-Ακριβώς! Συνηγορούσε η Σταυριανή. Να δεις τι χαρά θα πάρει η Σοφία! Ούτε που το φαντάζεσαι πως θα μας δει μπροστά της απόψε!

-Να είσαι καλά, χαιρόμαι με την ιδέα που είχες. Θα της κάνουμε παρέα και θα ακούσουμε την ακολουθία από την τηλεόραση...

Η Σοφία άνοιξε την εξώθυρα και υποδέχτηκε τις φίλες της με επιφωνήματα χαρούμενης έκπληξης:

-Καλώς τες, καλώς τες...

Αφού βολεύτεκαν στην κουζίνα, η οικοδέσποινα άρχισε να ψάχνει, αμήχανα και ασύντακτα, να βρει κάποιο κέρασμα.

-Δεν χρειάζεται, Σοφία μου. Μην κουράζεσαι. Έχουμε φέρει εμείς να φτιάξουμε καφέ για όλες μας! Έχουμε και κουλουράκια νησίσια! Είπε η Σταυριανή.

Έβαλε μπροστά την τηλεόραση και βάλθηκε να φτιάχνει τον καφέ. Ύστερα έβγαλε μέσα από μια χάρτινη θήκη μια λαμπάδα στολισμένη με πολύχρωμα τεχνικά ανθάρια και ένα μικρό ξύλινο σταυρό. Την κρέμασε σε ένα καρφάκι στον τοίχο και είπε:

-Τη λαμπάδα την έχω στολίσει εγώ, με τα κερράκια μου. Αν θέλει ο Θεός, θα την ανάψουμε στην Ανάσταση, θα πάμε παρέα να ακούσουμε το "Χριστός Ανέστη!"

-Αχ, τι ωραία, κι εγώ αύριο θα φτιάξω μαραθόπιτες, θα σου φέρω να έχεις για τις μέρες αυτές, Σοφία μου! πρόσθεσε η Μαλαματένια.

- Ευχαριστώ, ευχαριστώ, αλλά γιατί; Δεν πρέπει... Απαντούσε με θαμπό χαμόγελο η Σοφία. Έμειναν εκεί οι τρεις τους αρκετή ώρα, μέχρι που τέλειωσε η ακολουθία και ακόμα περισσό-

τερο. Η ώρα πέρασε δίχως να το καταλάβουν. Θυμήθηκαν - και τι δεν θυμήθηκαν! Από τα σχολικά χρόνια, μέχρι τους αρραβώνες, τους γάμους, τα παιδιά, τα οικογενειακά γλέντια, τις γειτονικές αποσπερίδες. Η Σοφία, μάλιστα, θυμήθηκε μια δύσκολη παράγραφο από το παλιό αναγνωστικό του Δημοτικού, και την απαγγέλιε όλη από στήθους:

-Ξανθή! Ηκούσθη μία βαρεία γυναικεία φωνή...

Όταν τέλειωσε την απαγγελία και δέχτηκε το χειροκρότημα από τις έκθαμβες φίλες της, εξήγησε ότι αυτή η παράγραφος της θυμίζει το Μπαμπούλα, με τον οποίο τη φοβέριζαν γιαγιάδες και θειάδες, όταν ήταν μικρή, για να τρώει όλο το φαγητό της.

Οστόδο, η κοπέλα που φρόντιζε τη Σοφία ετοιμαζόταν να φύγει.

-Να πηγαίνουμε και εμείς, είπαν οι δύο επισκέπτριες.

-Να ξανάρθετε, είπε η Σοφία με φωνή πιο ζωηρή και με εκφραστικό χαμόγελο.

-Θα ξανάρθουμε, Σοφία μου, να είσαι σίγουρη! Δεν πρόκειται να καθούμε! Θα συννενοθούμε για το βράδυ της Ανάστασης! Απάντησαν εκείνες.

-Σ' ευχαριστώ για την ωραία σκέψη που είχες, έλεγε ύστερα η Μαλαματένια στη Σταυριανή.

-Κι εγώ σ' ευχαριστώ. Πήρα τόση ευχαρίστηση, ένιωσα τόση αγαλλίαση με αυτή την επίσκεψη, που νιώθω σαν να έκαμα κιόλας Ανάσταση!

Αντάλλαξαν χαρούμενες καληνύχτες και τράβηξαν η κάθε μια το δρόμο της, ενώ η νύχτα συσκότιζε όλο και πιο έντονα τα μελλούμενα της επόμενης μέρας.

Οι ιατρικές πρακτικές συνοδεύουν τον άνθρωπο από τη στιγμή που έκανε τα πρώτα του βήματα στη γη. Ο δρόμος που ακολούθησε η ιατρική στο πέρασμα του χρόνου, είναι γεμάτος από εκπληκτικές ιστορίες αυτοσχεδιασμού, άγνοιας, απάτης, πάθους ή και λάθους.

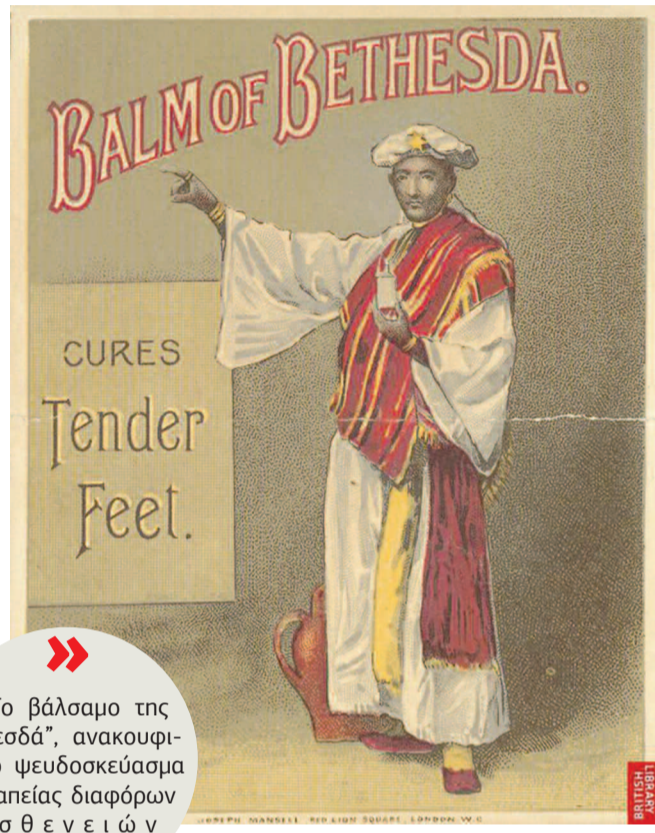
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΓΙΑΝΝΗΣ
M.Sc.

Ιστορία της Ιατρικής: Ένα απίθανο ταξίδι στον χρόνο

μέρος 128ο

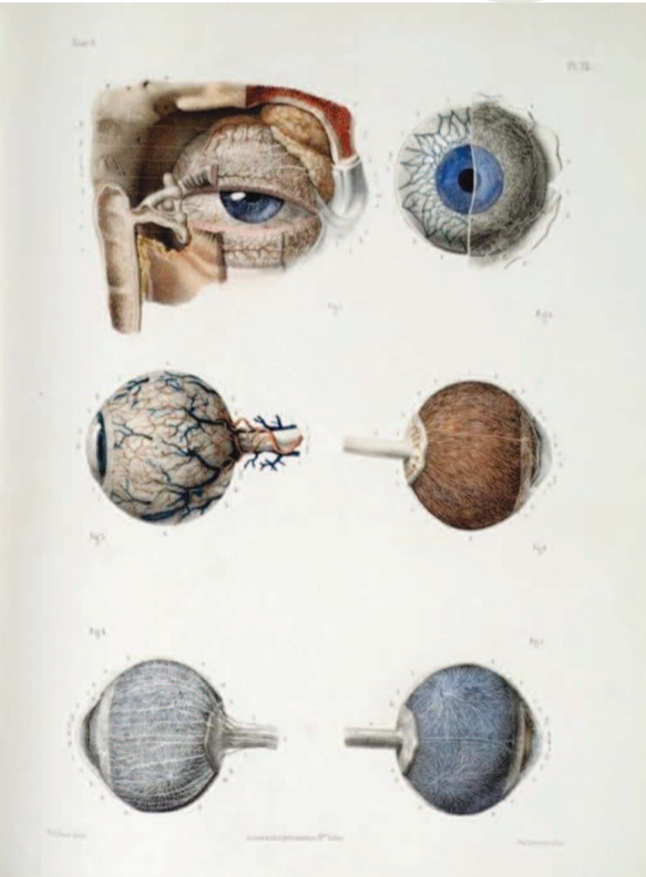

Σετ χειρουργικών εργαλείων, στο Λονδίνο της δεκαετίας του 1860.

“Το βάλαμο της Βηθεσδά”, ανακουφιστικό ψευδοσκεύασμα θεραπεύει διαφόρων ασθενειών (1890).

« Στρατιώτες προσφέρουν τις πρώτες βοήθειες στο πεδίο της μάχης, 1ος Παγκόσμιος Πόλεμος (1914).

«Μείγμα λαχανικών της Lydia Pinkham: η υγεία σας σημαίνει ευτυχία για το παιδί σας”. Σκεύασμα υποτιθέμενης αναζωογόνησης, στη Νέα Υόρκη του 1912.

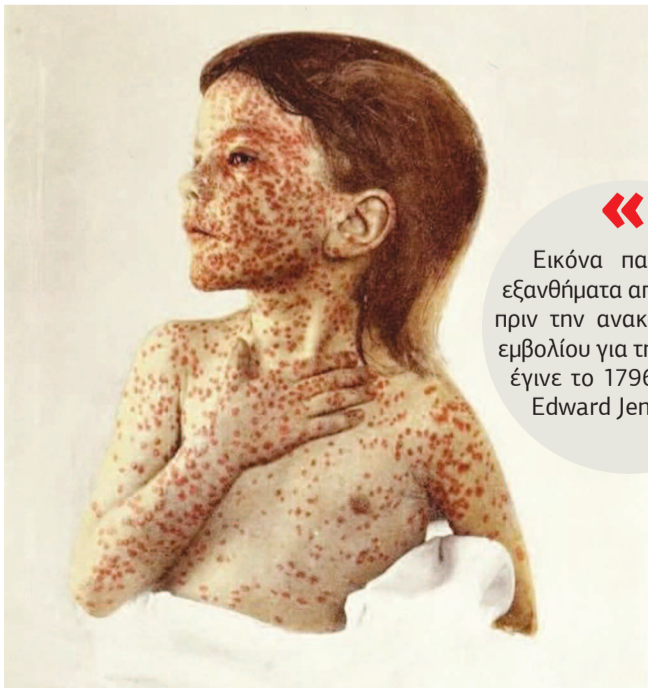
Mijn werk bestaat, tendienst der kranken, In't mengen van verscheiden dranken: Die ik voorzichtig maak gereed, 't zij dat men zuivring wacht, of zweet.

« Φαρμακοποιός του Μεσαίωνα, ενώ ετοιμάζει κάποιο σκεύασμα, στον δρόμο έξω από το φαρμακείο του.

« Ανατομικά σχέδια του ανθρώπινου ματιού, από το διάσημο Γάλλο γιατρό και ανατόμο Jean-Baptiste Marc Bourgery (1820).

« Νοσοκόμα ζυγίζει νεογέννητο μωρό, στη Σκωτία του 1959, πολύ πριν κυκλοφορήσουν οι αυτόματες ζυγαριές...

« Εικόνα παιδιού με εξανθήματα από ευλογιά, πριν την ανακάλυψη του εμβολίου για τη νόσο, που έγινε το 1796 από τον Edward Jenner.

« Το στηθοσκόπιο του Dr Pollard, με πατέντα ευρεσιτεχνίας από τη Νέα Υόρκη του 1919.

Αφορμή

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

yannis.kalo@gmail.com · no14me.blogspot.gr/

Κόκαλα από ήλιο

» Mike McCormack (μτφ. Παναγιώτης Κεχαγιάς, εκδόσεις αντίποδες)

Μια απόπειρα εντυπωσιασμού σκίαζε τις προσδοκίες μου για τα Κόκαλα από ήλιο του Μάικ Μακόρμακ. Ένα μυθιστόρημα χωρίς καμία τελεία. Ναι, ούτε μία. Αυτό είναι πιθανότατα το πρώτο που θα ακούσετε σχετικά με το βιβλίο αυτό· αυτό ήταν το πρώτο που άκουσα εγώ. Υπήρχε όμως μια εξισορρόπηση των αναγνωστικών προσδοκιών εξαιτίας της υπόθεσης· ο Μάρκος Κόνγουεϊ, ένας μεσήλικας πολιτικός μηχανικός, πατέρας δύο παιδιών, που ζει με τη γυναίκα του σε ένα μικρό χωριό της Ιρλανδίας, πραγματοποιεί έναν νεορό απολογισμό της ζωής του. Κι εμένα κάτι τέτοιες ιστορίες, από το Ένα κάποιο τέλος του Μπαρνς μέχρι την τριλογία του Φορντ με ήρωα τον Μπάσκομπ, είναι του γούστου μου. Κάπως έτσι ξεκίνησα να διαβάζω το βιβλίο αυτό.

Δεν είναι εύκολο να απαντήσει κανείς στο γιατί ο Μάικ Μακόρμακ έκανε τη συγκεκριμένη επιλογή. Εκείνο το οποίο αξίζει όμως να επιχειρήσει να διακρίνει κανείς είναι το πώς έστησε την αφήγησή του και το αν αυτή η απόφαση αποδεικνύεται εν τέλει λειτουργική. Με σιγουριά μπορώ να πω πως δεν πρόκειται για ένα εύρημα εντυπωσιασμού αλλά για ένα εντυπωσιακό εύρημα, εντυπωσιακό όχι τόσο ως προς τη σύλληψη όσο ως προς την εκτέλεσή του. Συνήθως -δυστυχώς- οι συγγραφείς αφιερώνουν περισσότερο χρόνο και κόπο στη σύλληψη ενός ευρήματος, που θα κάνει το έργο τους αξιομνημόνευτο και μοναδικό, από ό,τι στην υλοποίησή του, ενώ επιπλέον, στον βωμό του ευρήματος, θυσιάζουν συχνά την ιστορία τους. Στην περίπτωση του Μακόρμακ κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Ο Μάρκος, στο σαλόνι του σπιτιού του, χωρίς να το έχει προσχεδιάσει, βυθίζεται σε μια ανασκόπηση των περασμένων, και ακριβώς επειδή δεν είναι προσχεδιασμένη, μονταρισμένη, για να δανειστούμε έναν κινηματογραφικό τεχνικό όρο, δεν ακολουθεί γραμμική πορεία, μοιάζει περισσότερο με ονειροπόληση, εκεί που η μια εικόνα διαδέχεται την άλλη και η μια ανάμνηση φέρνει την άλλη, χωρίς να είναι πάντα ορατό το σημείο σύνδεσης, χωρίς να είναι ορατό το γιατί. Ακόμα λοιπόν και αν δεν επέλεγε τη μονοπερίοδη αφήγηση, θα έπρεπε τεχνικά η αφήγησή του να αποτύπωνε πειστικά την εσωτερική αναπόληση του

ήρωά του. Επομένως από αυτή την πλευρά η απόφαση για μονοπερίοδη αφήγηση είναι ιδανική ως επιλογή.

Η δυσκολία στην υλοποίηση της αφήγησης χωρίς τελεία -ερωτηματικό ή θαυμαστικό- είναι προφανής. Όλα εκείνα τα περάσματα που θα σηματοδοτούσαν το τέλος της κάθε περιόδου, εδώ πρέπει να ενσωματωθούν εντός της μίας και μοναδικής περιόδου. Ο Μακόρμακ τα καταφέρνει περίφημα, γυρεύοντας στις λέξεις, στο πώς θα τις χρησιμοποιήσει και στο πού θα τις τοποθετήσει, την αντικατάσταση των τελειών ή μάλλον την υπερπήδησή τους. Λέξεις απλές, που λειτουργούν ταυτόχρονα ως συνδέσεις, ευρισκόμενες εν μέσω της περιόδου, αλλά και ως επανεκκινήσεις, ως οι πρώτες λέξεις μίας νέας (υπο)περιόδου. Έτσι για παράδειγμα, ο πλάγιος λόγος μπορεί να διαβαστεί ταυτόχρονα και ως ευθύς, ο διάλογος δεν χάνει τη δυναμική του, ενώ στις λέξεις αυτές υπάρχουν και οι απαιτούμενες παύσεις τόσο της αφήγησης όσο και της ανάγνωσης.

Βέβαια όλα τα παραπάνω, χωρίς το κατάλληλο περιεχόμενο, την ιστορία και τη γλώσσα δηλαδή, δεν θα είχαν και τόση σημασία. Όπως δεν έχει σημασία, την ώρα της ανάγνωσης -έστω από ένα σημείο και μετά- η απουσία τελειών, παρότι είναι αυτή η απουσία που καθορίζει έντονα τον αναγνωστικό ρυθμό, γιατί η αφήγηση του Μάρκου έχει την απαραίτητη δυναμική ώστε να γεμίσει το αφηγηματικό καλούπι, ενώ ταυτόχρονα φέρει εντός της μια έντονη αλήθεια, χωρίς εξάρσεις φτηνού εντυπωσιασμού, που συγκινεί τον αναγνώστη. Στη ζωή του Μάρκου δεν συνέβη κάτι φοβερό, ούτε κάτι μοναδικό, μια απλή ζωή, με τις καλές και τις κακές στιγμές της, είναι ένας άνθρωπος πιο κοντά στο τέλος παρά στην αρχή πια, που έκανε λάθη, κάποια τα διόρθωσε, άλλα όχι, και ίσως να μην προλαβαίνει πια, επέμεινε σε κάποιες αξίες με έναν ζήλο υπερβάλλοντα, σε άλλες στιγμές υποχώρησε ευκολότερα, ένας άνθρωπος που τώρα τελευταία νιώθει ολοένα και εντονότερα τον χρόνο να έχει περάσει, αρκετά πράγματα πια δεν τα καταλαβαίνει, όλο και περισσότερο εκτός εποχής, το χάσμα με τα παιδιά δεν είναι το μοναδικό, είναι πολλά εκείνα με τα οποία δυσκολεύεται.

Ο Μακόρμακ διακρίνει, αξιοποιεί και εσβεται τη γλωσσική σύμβαση ενός ανθρώπου που αναλογίζεται κατά μόνας το παρελθόν του. Όταν κάποιος σκέφτεται δεν χρησιμοποιεί την ίδια γλώσσα όπως όταν μιλάει και απευθύνεται σε έναν τρίτο. Στη μοναξιά της αναπόλησης είναι εντελώς διαφορετικές οι λέξεις και οι φιοριτούρες που χρησιμοποιεί κανείς, ο τρόπος με τον οποίο επιχειρεί να κοροϊδέψει ή να επιβραβεύσει τον εαυτό του, η αυτοπεποίθηση αλλά και η χαλαρότητα, η απουσία κριτή και καταγραφέα, η αίσθηση πως ό,τι πει δεν θα χρησιμοποιηθεί εναντίον του με την πρώτη ευκαιρία, η αποθέωση του υποκειμενισμού της ιστορίας. Θα ήταν άλλωστε ένα άλλο βιβλίο, με άλλη γλώσσα και ύφος, αν επρόκειτο είτε για τη διήγηση του Μάρκου, που θα απευθυνόταν στο πρώτο πρόσωπο άμεσα σε κάποιον, είτε για τη διήγηση σε τρίτο πρόσωπο ενός πιθανά παντογνώστη αφηγητή.

Και ακόμα κάτι. Η βαρύτητα των εξωτερικών συμβάντων είναι ανάλογη της εγγύτητάς τους με τη ζωή του Μάρκου. Ακόμα ένα στοιχείο ρεαλιστικής απεικόνισης του εσώτερου εαυτού, μακριά από τον ιδεαλιστικό ήρωα που αφήνει σε δεύτερο πλάνο όσα έζησε, ένωσε, αγάπησε και υπέφερε, για να αναλώσει τον χρόνο που του αναλογεί εξιστορώντας τα του έξω κόσμου, αποτυπώνοντας τη μεγάλη εικόνα, αφήνοντας έναν ελάχιστο χώρο σε αυτόν τον κόσμο για το ατομικό του ίχνος.

Συμβαίνει σπάνια, αλλά ευτυχώς συμβαίνει, βιβλία άρτια τεχνικά να έχουν και ψυχή, τα Κόκαλα από ήλιο είναι μια τέτοια ευτυχής εξαίρεση.

Βιβλία

Το λυκόφως του Αιγαίου

Κατερίνα Καριζώνη

Εκδότης: Καστανιώτης

Αιγαίο, 17ος αιώνας, ο αιώνας της πειρατείας. Ο πειρατής Ιωάννης Κάψης γράφει ιστορία στη θάλασσα. Απελευθερώνει τη Μήλο από τον οθωμανικό ζυγό. Στέφεται βασιλιάς, αλλά ένας

μεγάλος έρωτας με την κόρη του κυβερνήτη του νησιού σηματοδότη τη ζωή του. Την ίδια περίοδο Δυτικοί και κυρίως Μαλτέζοι πειρατές κατακλύζουν το Αρχιπέλαγος, που αποτελεί πεδίο σύγκρουσης θρησκειών και συμφερόντων. Μεγάλοι πειρατές όπως ο Ουγκώ ντε Κρεβελιέ, οι αδελφοί Τεμερικούρ, ο Μιχαήλ Μανιάτης, ο Άγγελος Μαρία Βιτάλι και άλλοι ενώνουν τις δυνάμεις τους για να αντιμετωπίσουν την οθωμανική απειλή. Το Αιγαίο παραμένει το μήλον της έριδος ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση. Μάχες, συνωμοσίες και προδοσίες καθορίζουν ένα άγριο παιχνίδι κερδοσκοπίας και κυριαρχίας.

"Το λυκόφως του Αιγαίου" στηρίζεται στις πραγματικές ζωές των πειρατών και στα κατορθώματά τους, στις μάχες που έδωσαν, στα ρεσάλτα αλλά και στους μεγάλους και παθιασμένους έρωτές τους. Φωτίζει τον ρόλο των Μαλτέζων πειρατών στις θάλασσές μας και τις συμμαχίες τους με τους κατοίκους των Κυκλάδων και των άλλων νησιών του Αιγαίου. Αναδεικνύει την ιστορία των νησιών του Αρχιπελάγους, τον τρόπο ζωής των κατοίκων, τα έθιμα και τις δοξασίες τους, όπως αυτά προκύπτουν μέσα από κείμενα περιηγητών, αλλά και από την τοπική ιστοριογραφία.

Υπόθεση εμπιστοσύνης

Γιώργος Πολυράκης

Εκδότης: Ψυχογιός

Όταν ο αρχιτέκτονας Αλέξης και η ζωγράφος Μαρίνα επιβιβάζονταν από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης στο κρουαζιερόπλοιο που θα τους πήγαινε στην Κρήτη, δεν είχαν φανταστεί ότι η μοίρα τους

είχε ήδη εμπλέξει σε ένα από τα πιο μαεστρικά σχεδιασμένα παιχνίδια της. Οι δυο νέοι ερωτεύονται τρελά στη διάρκεια της κρουαζιέρας και καρπός του γάμου τους είναι η πανέξυπνη και ζωηρή Αμαλία. Η ζωή της οικογένειας στη Θεσσαλονίκη και στη μαγευτική Χαλκιδική θα σηματοδοτεί ανεξίτηλα από ένα τραγικό γεγονός, που θα δοκιμάσει την αγάπη τους και τα αισθήματα εμπιστοσύνης του ενός προς τον άλλο, χωρίς ωστόσο το σκληρό, ανελέητο παιχνίδι της μοίρας να κατορθώσει να τους λυγίσει.

Ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα, μέσα από τις σελίδες του οποίου αναφέρεται το αναπάντητο ερώτημα για τον ρόλο που παίζουν ο Θεός και η μοίρα στη ζωή μας, καθώς και για την ικανότητα του ανθρώπου να υπερβαίνει εμπόδια και δυσκολίες.

Μέση Αγγλία

Jonathan Coe

Μετάφραση: Άλκις Τριμπερν

Εκδότης: Πόλις

Η "Μέση Αγγλία" ξεκινά το 2010 στο Μπέρμιγχαμ -όπου το οικονομικό και κοινωνικό τοπίο αλλάζει ραγδαία, καθώς τα άλλοτε ακμάζοντα εργοστάσια αυτοκινητών έχουν

παραχωρήσει τη θέση τους σε μαζικά εμπορικά κέντρα-, περνάει από το Λονδίνο, όπου οι πολιτικές ταραχές παραδίδουν τη σκυτάλη στον πυρετό των Ολυμπιακών Αγώνων, και φτάνει έως το σήμερα.

Συναντάμε τους νιόπαντρους, τον Ίαν και τη Σόφι, οι οποίοι διαφωνούν για το μέλλον της χώρας και, ενδεχομένως, για το μέλλον της ίδιας τους της σχέσης· τον Νταγκ, τον πολιτικό σχολιαστή που γράφει παθιασμένα άρθρα για τη λιτότητα από την έπαυλή του στο Τσέλσι, και την επαναστάτρια έφηβη κόρη του που δεν είμαστε σίγουροι αν η στρατεύσή της στον αγώνα για κοινωνική δικαιοσύνη οφείλεται στις πεποιθήσεις της ή σε μια αόριστη εξεγερσιακή διάθεση· τον Μπέντζαμιν Τρότερ που, μεσήλικας πια, προσπαθεί επιτέλους να γράψει το μεγάλο μυθιστόρημα που τον κατατρύχει από τη νιότη του, και τον πατέρα του τον Κόλιν, που η τελευταία του επιθυμία πριν πεθάνει είναι να ψηφίσει στο δημοψήφισμα υπέρ του Brexit. Ένα δημοψήφισμα που έφερε στην επιφάνεια τον πολιτικό αμοραλισμό, τη μισαλλοδοξία και τις οξυμμένες κοινωνικές και φυλετικές εντάσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Καλιγούλας

Σάιμον Τέρνι

Μετάφραση: Χρήστος Καμψίλης

Εκδότης: Ψυχογιός

Όλοι ξέρουν το όνομά του. Όλοι νομίζουν ότι ξέρουν την ιστορία του. Ρώμη, 37 μ.Χ. Ο αυτοκράτορας είναι στα τελευταία του. Κανένας δε γ ν ω ρ ί ζ ε ι

πόσος χρόνος τού απομένει. Ο αγώνας για την εξουσία ξεκινάει.

Όταν ο ασθενής Τιβέριος ρίχνει την οικογένεια του Καλιγούλα στη μάχη για τη διαδοχή, σε μια προσπάθεια να επαναφέρει την τάξη, θα αλλάξει τη μοίρα της αυτοκρατορίας και θα δημιουργήσει έναν από τους πλέον διαβόητους τυράννους της Ιστορίας, τον Καλιγούλα. Αλλά ο τελευταίος ήταν πραγματικά τέρας;

Ξεχάστε όλα όσα νομίζατε ότι ξέρετε. Και αφήστε τη Λιβίλλα, τη μικρότερη αδερφή και έμπιστη του Καλιγούλα, να σας αφηγηθεί τι συνέβη πραγματικά. Πώς ο ήρμος και τρυφερός αδερφός της έγινε ο πιο δυνατός άνθρωπος στη γη. Και πώς, με ψέματα, φόνους και προδοσίες, η Ρώμη άλλαξε για πάντα...